

Konstruktioner av de posit(h)iva

- En kritisk diskursanalys av den svenska HIV-debatten

Av: Anna Christensson & Hannah Grant

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Aktuell termin ht 12

Handledare: Malinda Andersson

Abstract

Author: Anna Christensson and Hannah Grant

Title: Constructions of the posit(h)ive - a critical discourse analysis of the HIV debate in Sweden [translated title]

Supervisor: Malinda Andersson

The aim of this study was to examine how newspapers in Sweden contribute to construct the HIV-positive subject and categorize people living with HIV. Due to the international critique against the Swedish HIV legislation, a debate has taken place concerning responsibilities put on people living with HIV. The main critique against the Swedish legislation has been the counterproductive effects of disclosure laws, which are believed to create stigma and marginalisation for HIV-positive people without diminishing the spread of the virus. This study is based on 71 articles concerning HIV, published in five of the major Swedish newspapers during the years 2011-2012. We used Norman Faircloughs three-dimensional approach on critical discourse analysis, as both method and as theory, which includes the study of discourse as text, discourse practice and social practice. We also used theories pertaining to social categorization. In the corpus three main discourses were identified, discourses about (de)criminalization, responsibility and guilt. We found that the subject positions for people living with HIV tend to vary depending on discourse, as the subject positions are both identified as victims of social stigmatization and perpetrators due to criminalization.

Key words: HIV, Critical discourse analysis, social stigmatization, criminalization, disclosure laws

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
2. Tidigare forskning	7
2.1 Konstruktionen av riskgrupper	7
2.2 Kriminialisering av HIV-positiva.....	8
2.3 Stigmatiseringen av HIV-positiva.....	9
3. Metod och teori	10
3.1 Kritisk diskursanalys som metod och teori	10
3.1.1 <i>Språk</i>	11
3.1.2 <i>Positiv och negativ kritik</i>	11
3.1.3 <i>Faircloughs tredimensionella angreppssätt</i>	12
3.1.4 <i>Analytiska begrepp</i>	13
3.1.5 <i>Kritisk diskursanalys styrkor och svagheter</i>	14
3.2 Social kategorisering	14
3.3 Material	16
3.3.1 <i>Urval och avgränsningar</i>	17
3.4 Tillvägagångssätt.....	18
3.5 Validitet och reliabilitet.....	19
3.6 Etiska överväganden	19
4. Analys – Diskurs som text och praktik	20
4.1 (Av)kriminiseringsdiskursen	20
4.1.1 <i>Kontraproduktiv lagstiftning</i>	20
4.1.2 <i>Textuella konstruktioner inom (av)kriminiseringsdiskursen</i>	21
4.1.3 <i>Bristande rättssäkerhet</i>	23
4.1.4 <i>Moraliserande lagstiftning</i>	24
4.1.5 <i>Sammanfattning</i>	25
4.2 Ansvarsdiskurs	25
4.2.1 <i>Samhällets ansvar</i>	25
4.2.2 <i>Individens ansvar</i>	28
4.2.3 <i>HIV-positivas ansvar</i>	29
4.2.4 <i>Sammanfattning</i>	30
4.3 Skulldiskurs	30
4.3.1 <i>Könade offer och förövare</i>	31
4.3.2 <i>Opålitliga förövare och duperade offer</i>	32
4.3.3 <i>Framställningsformer i rättsfallsgenren</i>	33
4.3.4 <i>Ordval, kategorier och dess konsekvenser</i>	35
4.3.5 <i>Sammanfattning</i>	36
5. Slutdiskussion – Social praktik	37
5.1 Konstruktionen av det HIV-positiva subjektet.....	37
5.2 Konstruktionen av HIV som socialt problem.....	39
5.3 Ideologiska föreställningar	40
5.4 Diskursen förändrar och förändras	41
6. Referenslista	43
7. Bilaga 1 – Tidningsartiklar.....	46

1. Inledning

Medierna syns överallt omkring oss; när vi går på stan, sitter på bussen, tittar på TV, lyssnar på radio eller surfar på internet. Dagligen möts vi av mediernas budskap och rapporteringar om olika frågor, vare sig vi vill eller inte. Medierna bidrar till att forma våra uppfattningar och åsikter, hur vi tänker och agerar. Eftersom medierna har en förhållandevis betydande roll i samhället är det intressant att undersöka hur de bidrar till att påverka och konstruera uppfattningar om ett specifikt fenomen.

För några år sedan uppdagades ett i media mycket bevakat rättsfall där en kvinna dömdes för försök till grov misshandel till fängelse i 2,5 år, på grund av att hon inte informerat sin make om känd positiv HIV-status. Eftersom kvinnan gick på bromsmediciner var smittorisen mycket låg och varken maken eller deras gemensamma barn smittades. Kvinnan berättar i en intervju med *Sydsvenskan* att “[j]ournalister skulle kunna bidra till en attitydförändring när det gäller HIV men min egen erfarenhet är den motsatta: att medierna hjälper till att förstärka stigmatiseringen” (Thunberg, 2010). Det var under en diskussion om detta rättsfall som vi började intressera oss för hur media konstruerar föreställningar om HIV och människor som lever med HIV. Vi har valt att skriva vår C-uppsats om den mediala porträtteringen av HIV-positiva och hur denna bidrar till att konstruera och rekonstruera diskurser om HIV, i förhållande till den svenska lagstiftningen som riktar sig mot HIV-positiva.

1.1 Problemformulering

Varje år ökar antalet personer som lever med HIV i Sverige. Tack vare de senaste årens bromsmediciner behöver HIV inte längre innebära en dödsdom för de som smittas, utan beskrivs allt oftare som en kronisk sjukdom (Noaks Ark, 2012). Ungefär 6000 personer lever idag med HIV i Sverige. Totalt har det rapporterats om över 10 000 fall i Sverige sedan 1980-talet (Smittskyddsinstitutet, 2011).

Det mediala och politiska intresset för HIV har varierat över tid, under långa perioder har det nästan helt försvunnit från agendan (Ljung, 2001). HIV-frågan har under det senaste året blivit aktuell igen dels på grund av att det nu är 30 år sedan det första HIV-fallet rapporterades i Sverige 1982, dels på grund av Jonas Gardells (2012) uppmärksammade bok- och TV-serie *Torka aldrig tårar utan handskar* och Andreas Lundstedts (2012) självbiografi *Mitt positiva*

liv. Även kritiken som riktades mot den svenska lagstiftningen under Världsaidskonferensen i Washington i juli 2012, har bidragit till det ökade intresset i media. FN:s AIDS-organ, UNAIDS (2008) har tidigare riktat liknande kritik mot Sverige, bland annat på grund av den nuvarande Smittskyddslagen (SFS 2004:168). Kritikerna menar att smittskyddslagar likt den svenska är kontraproduktiv och leder till ökad stigmatisering och bidrar till att kriminalisera HIV-positiva människor. Kritikerna menar att människor väljer att inte HIV-testa sig på grund av den stigmatisering som följer av dessa lagar. Vidare menar man att informationsplikten är förlegad då det numera finns effektiva bromsmediciner som sänker smittorisken markant samt att människor förväntar sig att bli informerade om positiv HIV-status och därför inte skyddar sig (Galletly & Pinkerton, 2006; Persson & Newman, 2008; UNAIDS, 2008).

Mediers rapportering kan betraktas både som en spegling av den allmänna opinionen och samhällsstämningen samt som opinionsbildare, något som konstituerar hur vi som samhälle tolkar och förstår en viss fråga (Ljung, 2001). Därför är det intressant att undersöka hur medier bidrar till att konstruera föreställningar om HIV som socialt problem och om HIV-positiva människor. Vi har fokuserat på hur tidningar bidrar till att konstruera och rekonstruera föreställningar om HIV i förhållande till lagstiftning och brottsmål. Vi har samlat in artiklar som är relevanta för temat och som förmedlar olika sidor av frågan. Artiklarna som berör kritik mot lagstiftningen förmedlar den strukturella problematiken som skapas när HIV förknippas med brottslighet och stigmatiseringen som följer. Artiklarna som handlar om rättegångar och polisiära ingripanden mot HIV-positiva människor förmedlar istället bilden av HIV-positiva som ett problem. Genom en analys av den mediala rapporteringen kring HIV kan vi få en bild av hur konstruktionen av det HIV-positiva subjektet och HIV-positiva identiteter produceras och reproduceras. Vidare kan en analys av medier ge oss en förståelse för vilka normer och ideologiska föreställningar som förmedlas och speglas i debatten kring HIV och den relaterade lagstiftningen.

1.2 Syfte

Syftet med vår undersökning är att utforska hur svenska medier bidrar till att konstruera det HIV-positiva subjektet och kategorisera HIV-positiva som grupp. Genom en kritisk diskursanalys av rapporteringen kring den HIV-relaterade lagstiftningen och rättegångar mot HIV-positiva människor, ämnar vi undersöka vilka ideologiska föreställningar och normer som förmedlas i frågan och vad detta skapar för syn på samhälle och individ.

1.3 Frågeställningar

- Hur konstrueras det HIV-positiva subjektet och hur konstrueras HIV som ett socialt problem?
- Vilka ideologiska föreställningar kan skönjas i HIV-diskurserna?
- Hur påverkas den aktuella HIV-diskursen av samhällsförändringar?

2. Tidigare forskning

Anna Bredström (2008) har disputerat med avhandlingen *Safe sex, unsafe identities: intersections of 'race', gender and sexuality in swedish HIV/AIDS policy*. Hon menar att man bör betrakta HIV/AIDS-frågan både som ett hälsofenomen och ett socialt fenomen. Diskurser om HIV/AIDS består dels av den biomedicinska definitionen men även av den sociala konstruktionen av sjukdomen. Det har forskats mycket om HIV/AIDS ur flera olika utgångspunkter. Vi kommer att fokusera på HIV som ett socialt fenomen snarare än ett medicinskt och lyfta fram forskning som behandlar den sociala konstruktionen av HIV/AIDS och dess konsekvenser.

2.1 Konstruktionen av riskgrupper

När HIV/AIDS-epidemin spreds över världen under 1980 - 1990 talet betraktades sjukdomen som något som drabbade vissa utsatta grupper i samhället, bland annat homosexuella män, prostituerade och missbrukare. Riskgrupper i detta sammanhang utgörs av personer som anses leva på ett normavvikande sätt med ökad smittorisk som följd (Ljung, 2001; Persson & Newman, 2008). Bredström (2008) har undersökt hur svensk HIV/AIDS-policy påverkas av den sociala konstruktionen av HIV/AIDS och dess riskgrupper. I sin avhandling belyser hon den problematik som medföljer kategorisering av riskgrupper i HIV/AIDS-frågan. Bredström (2008) menar att riskgruppskategoriseringen inte leder till ett effektivare preventivt arbete, utan endast en ökad stigmatisering. Konstruktionen av riskgrupper påverkar hur skuld och ansvar uppfattas. Hon menar att personer som tillhör en viss riskgrupp stigmatiseras hårdare som HIV-positiv än personer som inte tillhör en riskgrupp. Detsamma gäller när det handlar om smittoöverföring, en person tillhörande en riskgrupp uppfattas som mer oansvarig och farlig än en person som inte tillhör en riskgrupp (Bredström, 2008).

Anna Ljung (2001) menar att kategoriseringen av HIV-smittade skapar föreställningar om oskyldiga och skyldiga smittade. Ett barn som smittats vid födseln betraktas som mest oskyldig då hen inte kunnat förhindra sin smitta. En HIV-smittad narkoman skuldbeläggs hårdast, inte bara för att personen i fråga kan anses ha smittats på grund av sitt riskbeteende, utan även för att personen anses vara opålitlig och farlig för andra (Ljung, 2001). Carol Galletly och Steven Pinkerton (2006) menar att trots att media och samhället i stort är medvetna om att det är vissa typer av handlingar som leder till smittspridning snarare än vissa

typer av människor, läggs fokus ändå vid identiteter snarare än handlingar. Genom att lyfta fram riskgrupper hamnar fokus på individer snarare än beteenden, vilket leder till att folk börjar betrakta exempelvis homosexuella män eller sprutnarkomaner som problemet snarare än själva viruset (Galletly & Pinkerton, 2006; Ljung, 2001). Rebecca G. Block (2009) menar att det är vanligt att HIV-positiva människor får frågor kring hur de smittats, något som leder till en subtil skuldbeläggning som grundar sig i föreställningen att den HIV-positiva personen agerat oansvarigt och därför får ta konsekvenserna av det.

Benny Henriksson (1995) har forskat mycket om HIV och sexualitet. I sin avhandling utmanar han den stereotypa bilden av den promiskuösa homosexuella mannen. Genom sin forskning visar han att HIV-spridningen inom denna grupp är störst inom monogama förhållanden och inte ett resultat av promiskuöst leverne, något som ofta antas. Eftersom oskyddat sex kan betraktas som ett bevis för kärlek och tillit är det oftast inom fasta relationer spridningen sker, snarare än tillfälliga sexuella möten. Kunskap om hur HIV överförs är viktigt för det preventiva arbetet, dock menar Bredström (2008) att denna kunskap i sig inte behöver innebära ett säkrare beteende vad gäller att skydda sig genom att använda kondom vid sex. Den politiska diskursen grundar sig i att ökad kunskap om HIV ska göra att människor kommer agera mer rationellt, något som inte visat sig vara tillräckligt.

2.2 Kriminalisering av HIV-positiva

Varje år döms allt fler för att ha smittat någon med HIV. Asha Persson och Christy Newman (2008) menar att den mediala rapporteringen inte speglar en lika stark homofobi som tidigare, däremot speglas rasistiska föreställningar mot andra etniska grupper än den egna. Medierna i engelsktalande länder i västvärlden har gett mest utrymme åt HIV-relaterade rättegångar där de åtalade är HIV-positiva män med afrikansk härkomst, trots att det är vanligare med rättegångar där en vit man står åtalad. Homosexuella män ges inte lika stort utrymme i mediernas rapportering, fokus ligger vid heterosexuella män trots att det är vanligare att män som har sex med män smittas (Persson & Newman, 2008). Den mediala rapporteringen av HIV-relaterade rättegångar är centrerad kring heterosexuella män som står åtalade för att ha utsatt en eller flera kvinnor för risken att smittas med HIV. Persson och Newman (2008) beskriver hur medier konstruerar föreställningar om falska och manipulativa män som lurar kvinnor till samlag utan att berätta om sin HIV-status. Kvinnorna lyfts fram som oskyldiga offer som utsätts för männens själviskhet och bristande hänsyn. Ljung (2001) har forskat om hur mediernas rapportering om HIV påverkar den allmänna uppfattningen om sjukdomen men

främst hur rapporteringen påverkar de personer som är HIV-positiva. Michael Karlsson (2006) har skrivit en avhandling om digitala mediers karaktärsdrag, där han undersökt hur olika svenska nyhetssajter väljer att framställa nyheter på olika sätt. Han menar att tidningar ofta väljer dramatiska omskrivningar för att öka nyhetsvärdet. Vidare menar han att den ökade hastigheten i nyhetsrapporteringen påverkat kvaliteten i det journalistiska arbetet, detta eftersom artiklarna inte granskas på samma sätt som inför tryckningen av en fysisk tidning.

2.3 Stigmatiseringen av HIV-positiva

Stigmatisering är ett begrepp inom samhällsvetenskapen som kortfattat innebär social stämpling (NE, se stigmatisering). Stigmat innebär en större risk att den HIV-positiva får låg självkänsla och skuld känslor. Forskning har visat att människor ibland avstår från att HIV-testa sig på grund av rädslan att bli utsatt för den sociala stigmatiseringen som följer av en HIV-diagnos (Block, 2009). Cynthia Cannon Poindexter och Andrew Shippyb (2010) har undersökt hur personer över 50 år upplever stigma och hur detta påverkar om när och för vem man berättar att man är HIV-positiv. Stigmatiseringen leder bland annat till att människor undviker att HIV-testa sig och informera om sin HIV-status av rädsla för att bli diskriminerade eller förskjutna av vänner och bekanta. Poindexter och Shippyb (2010) menar att smittade personer över 50 år upplever en svårare stigmatisering än yngre personer och att denna grupp oftare avstår från eller är betydligt mer försiktiga med att informera om sin HIV-status.

Galletly och Pinkerton (2006) menar att smittskyddslagar som bygger på informationsplikt är stigmatiserande och motarbetar hälsobudskap om att man ska skydda sig. De menar att lagarna är kontraproduktiva och leder till att folk väljer att inte testa sig och att man förutsätter att ens sexpartner är frisk om denne inte nämner att hen har HIV. Vidare menar de att stigmatiseringen ökar då HIV förknippas med kriminalitet (Galletly & Pinkerton, 2006). Ljung (2001) lyfter fram en intressant aspekt av att vi allt mer betraktar HIV som en kronisk sjukdom snarare än något som kommer att leda till en oundviklig och plågsam död. Hon menar att detta leder till att HIV inte tas på samma allvar och att vi kan distansera oss från de fysiska konsekvenserna som sjukdomen har. Vi får en bild av att "riktig" HIV finns i Afrika men inte här i väst. Ljungs (2001) argument gör att vi måste fundera över konsekvenserna av vårt skrivande och hur vi väljer att tala om HIV.

3. Metod och teori

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för våra metodologiska och teoretiska överväganden samt presentera vårt material och tillvägagångssätt. Avsnittet avslutas med en kortare reflektion om validitet och reliabilitet samt etiska överväganden.

Vi har valt att använda oss av Norman Faircloughs (1992) kritiska diskursanalys. Faircloughs angreppssätt anses vara en välutvecklad variant av diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Vi valde Faircloughs metod på grund av hans tredimensionella angreppssätt för kritisk diskursanalys, vilket kombinerar analys av text, diskurs och samhälle. Vi anser att en kritisk diskursanalys lämpar sig bäst för vårt undersökningsområde då det ger oss möjlighet att genomföra en textanalys som kan knytas till en social kontext. Vi har även använt oss av teoretisering om social kategorisering.

3.1 Kritisk diskursanalys som metod och teori

Syftet med kritisk diskursanalys är att avslöja dolda maktförhållanden (Bergström & Boreus, 2005). Det finns olika typer av kritisk diskursanalys och varierande definitioner av begreppet diskurs. Diskurser kan förstås som en referensram för hur vi tolkar och förstår omvärlden, de konstituerar hur vi uppfattar ett visst fenomen. Språket är centralt för diskursanalys då det anses konstruera diskurserna och därigenom den sociala verkligheten (Bryman, 2011). Fairclough skiljer sig från andra diskursteoretiker då han menar att allt inte är diskurs. Han skiljer på icke-diskursiva element som exempelvis kan vara det fysiska byggandet av ett höghus, och diskursiva element som kan vara politiska diskurser om bostadsbrist som sedan resulterar i husbygget (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

En central punkt för Faircloughs (1992; 2010) kritiska diskursanalys är det dialektiska förhållandet mellan diskurser och sociala dimensioner. Att förhållandet mellan diskurs och samhälle är dialektiskt innebär att diskurser skapas av samhället samtidigt som samhället skapas av diskurser. Detta förhållande kan verka paradoxalt och tillsynes oförenligt men trots detta menar Fairclough (1992; 2010) att konstruktioner av diskurs och samhälle är ömsesidigt beroende av varandra. Diskurser reproducerar redan existerande kunskap, identiteter och sociala relationer inklusive maktrelationer, samtidigt som diskurser är förändrande och utvecklande. Fairclough, liksom andra diskursteoretiker, har en socialkonstruktivistisk

utgångspunkt och menar att hur vi betraktar världen är ett resultat av sociala strukturer skapade och reproducerade av olika diskurser.

Fairclough (2010) anser att man inte kan betrakta diskurser som autonoma fenomen utan att man även måste ta hänsyn till den sociala praktiken, kontexten som diskursen skapats i. Ett av huvudsyftena för kritisk diskursanalys är att belysa förhållandet mellan diskursiv praktik och sociala och kulturella utvecklingstendenser och strukturer (Fairclough, 2010). Han använder sig av begreppet diskursordning för att beskriva hur en grupp diskurser som befinner sig inom ett och samma ämnesområde konkurrerar med varandra om rätten att betraktas som sanning - hegemoni. Man bör inte skilja ut endast en specifik diskurs ur sitt sammanhang för analys, utan man måste ta hänsyn till de omkringliggande diskurserna för att förstå helheten och kunna göra en relevant analys (Bergström & Boréus, 2005). Fairclough menar att intresset i en kritisk diskursanalys bör ligga vid hur de diskursiva praktikerna påverkar de sociala praktikerna. Genom en analys med utgångspunkt i en diskursordning snarare än en särskild diskurs, kan man analysera förhållanden mellan olika diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

3.1.1 Språk

Genom språket konstrueras en verklighet, detta genom att kategorier och händelser får ett visst namn och därmed en identitet (Börjesson & Palmblad, 2007). Fairclough (2010) anser att de språkliga processer som konstruerar verkligheten är osynliga men relevanta. Vårt språk determineras av samtida kontexter som i sin tur konstruerats av historiska kontexter. Alltså är språket inte självvalt utan förutbestämt. Det finns inte bara en övergripande kontext som determinerar språket. Olika språkbruk hör hemma i olika sammanhang, vi anpassar oss efter sammanhanget, vilket vi gör mer eller mindre omedvetet. Språket är en produkt och skapare av förgivet tagna åsikter som är nödvändiga för att vi ska kunna förhålla oss till vår omvärld. Den kritiska diskursanalysen syftar till att analysera dessa förhållanden.

3.1.2 Positiv och negativ kritik

Den kritiska delen av kritisk diskursanalys för in ett normativt element i analysen vars syfte är att belysa orättvisor i ett samhälle, en institution eller organisation. Vidare fokuseras på hur dessa orättvisor kan rättas till eller förbättras utifrån en särskild normativ ståndpunkt. Kritik grundas i värderingar. De flesta i ett samhälle har en liknande värdegrund, dock kan subtila skillnader vara avgörande. De flesta kan vara överens om att det är önskvärt med ett rättvist

och tryggt samhälle, men vad detta innebär kan skilja sig åt. Kritiken utvärderar vad som existerar, vad som kan existera och vad som borde existera utifrån en viss värdegrund. Fairclough (2010) skiljer på negativ kritik som innebär att man analyserar hur samhällen producerar och reproducerar ojämlika maktförhållanden och marginalisering av grupper. Positiv kritik innebär en analys av hur man i ett samhälle arbetar för att förändra och förbättra de orättvisor och den marginalisering som förekommer, man kan även identifiera ytterligare sätt att skapa förändring (Fairclough, 2010). Vår uppsats kan förstås som en kombination av positiv och negativ kritik, genom vår analys har vi lyft fram både problematiska aspekter men även aspekter som kan betraktas som försök till förändring och förbättring.

3.1.3 Faircloughs tredimensionella angreppssätt

Syftet med Faircloughs (1992; 2010) tredimensionella angreppssätt är att förena teorier om maktordningar och hegemoni med teorier om diskursiva praktiker. Förhållandet mellan text och social praktik förmedlas via diskursiva praktiker. Produktionen av text formar och formas av den sociala praktiken, samtidigt som produktionsprocessen formar texten, hur en text tolkas beror på hur den är skriven. Detta kan verka paradoxalt men som tidigare nämnts är dialektiska förhållanden centrala för kritisk diskursanalys (Fairclough, 2010).

Den första dimensionen i Faircloughs (1992) angreppssätt innefattar analys av diskurs som text vilket fokuserar på hur språk används rent lingvistiskt. I denna del av analysen studerar man bland annat transitivitet, vilket syftar till att undersöka vilka ideologiska konsekvenser olika framställningsformer kan få. Textens formuleringar påverkar hur läsaren tolkar ett visst fenomen, till exempel kan aktörer göras aktiva eller passiva beroende på vilka röster som görs hörda i texten. Det Fairclough (1992) benämner som "wording", det vill säga ordval, är också relevant för vår undersökning eftersom detta påverkar framställningen av ett visst fenomen. Modalitet är ett annat begrepp som används i denna del av analysen, vilket syftar till att undersöka vilka modaliteter som används mest frekvent och om de är objektiva eller subjektiva (Fairclough, 1992).

Den andra dimensionen berör diskursiv praktik, vilket syftar till att analysera hur texter produceras, distribueras och konsumeras. Vid analys av textproduktion undersöks interdiskursivitet och vad som karakteriserar artikeln (Fairclough, 1992). En interdiskursiv analys innebär att man undersöker vilka diskurser, genrer och stilar som används i en eller flera texter och hur de förhåller sig till varandra. Denna typ av analys förutsätter att man utgår

från att texter kan och ofta innehåller multipla diskurser, genrer och stilar (Fairclough, 2010). Analys av textdistribution syftar till att undersöka intertextuella kedjor, det vill säga vilka eventuella förändringar som skett i diskursen och om de intertextuella kedjorna är stabila eller omstridda. För att analysera textkonsumtion undersöks hur texter egentligen tolkas och om det finns en samstämmighet, vilket görs genom att undersöka intertextuella och interdiskursiva egenskaper. Här undersöks hur heterogen och ambivalent texten är för olika tolkningar samt om artikeln möter motstånd och i så fall på vilket sätt (Fairclough, 1992).

Den tredje dimensionen rör diskurs som social praktik, det vill säga hur diskurs som text och diskursiv praktik relaterar till den yttre världen. Här blir det relevant att undersöka vilka ideologiska och politiska konsekvenser framställningarna kan få med hänsyn till kunskaps- och betydelsesystem, sociala relationer och sociala identiteter (ibid.).

3.1.4 Analytiska begrepp

Analys av *modalitet* innebär att man undersöker vilken grad av instämmande författaren har till olika påståenden i texten. Detta är relevant eftersom modaliteten påverkar diskursens konstruktion. Eftersom medier ofta använder *objektiva modaliteter* uppfattas innehållet i artiklarna ofta som fakta eller sanningar, något som främjar tidningarnas auktoritet. *Subjektiva modaliteter* innebär en svagare ställning då det inte beskrivs som fakta utan snarare som enskilda personers åsikter. Modaliteterna kan även uttryckas genom *intonationer* och så kallade "*hedges*", vilket innebär att man använder olika försvagande ord som bidrar till att skapa distans till påståendet och ger en lägre grad av instämmande, så kallad *låg affinitet*.

Genom att studera *intertextualitet* undersöker man om begrepp och uttryck har samma innebörd och används på liknande sätt i flera texter (Fairclough, 1992; Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Intertextualitet syftar till att undersöka hur texter skapas samt förändrar och skapar nya diskurser. Fairclough (1992) anser att det är givande att kombinera analys av intertextualitet och hegemoni. Eftersom intertextualiteten inte ensam kan beskriva sociala begränsningar, bör denna därför kombineras med teori om hur dessa skapas och formas av sociala strukturer och praktiker, det vill säga hegemoni (Fairclough, 1992). Begreppet *subjektsposition* används för att analysera hur identiteter konstrueras och rekonstrueras inom olika diskurser (Bergström & Boréus, 2005). Genom fördelningen av identiteter distanseras man från andra. Beroende på vad det är för socialt problem som behandlas genereras olika

identiteter (Börjesson & Palmblad, 2007). I vårt fall innebär det att vi studerat hur det HIV-positiva subjektet konstrueras i tidningsartiklarna.

3.1.5 Kritisk diskursanalys styrkor och svagheter

Faircloughs inriktning av kritisk diskursanalys anses vara välutvecklad vad gäller metodologiska och teoretiska riktlinjer för praktisk tillämpning (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Fairclough (1992; 2010) menar att det som i första hand gör hans modell särskilt användbar är att den tydligare kan förklara och tolka diskurser och dess konsekvenser och även hur diskurserna ifråga har kommit till och uppnått hegemoni. Han förklarar att en kritisk analys av diskurser är nödvändig för all kritisk forskning. Den kritiska diskursanalysen erbjuder verktyg för att avgöra vilka ideologiska föreställningar som ligger till grund för olika diskurser, tolkningar och förklaringar (Fairclough, 2010). Fairclough (2010) anser att hans tredimensionella angreppssätt är användbart för de flesta typer av kritisk diskursanalys.

Den huvudsakliga kritik som riktats mot Faircloughs angreppssätt handlar om svagheter vad gäller teoretisk tillämpning. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att bristen på socialpsykologiska aspekter resulterar i en alltför begränsad teoretisk förståelse för bland annat människors agerande. Fairclough (2010) understryker vikten av att textanalysen kombineras med analys av textproduktion och textkonsumtion. Kritikerna menar att gränsen mellan analysen av diskurs och samhälle är otydlig då det saknas riktlinjer för vilken sociologisk teori och hur mycket analys av sociala praktiker som behövs (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Med hänsyn till denna kritik har vi valt att även använda oss av social kategorisering som en ytterligare teoretisk utgångspunkt.

3.2 Social kategorisering

Kategorier påverkar det bemötande man får i kontakt med institutioner och andra människor och det påverkar hur ens handlingar tolkas av andra (Knutagård, 2009). Genom att undersöka kategorisering kan man analysera världen med hänsyn till vilka indelningar som råder och hur de ställs i förhållande till andra (Börjesson, 2003; Börjesson & Palmblad, 2008). Vi anser att detta är en relevant teoretisk utgångspunkt som kan ge ytterligare djup i vår analys, eftersom HIV-positiv är en kategorisering och man ofta behandlar HIV i medier med utgångspunkt i så kallade riskgrupper (se Bredström, 2008; Ljung, 2001). Det är även relevant att beröra kategorisering i förhållande till kriminaliseringen av HIV-överföring.

Mats Börjesson (2003) drar paralleller mellan kategorier och diskurser och menar att de är nödvändiga för vår kollektiva förståelse av världen. Vi gör världen begriplig genom att sortera personer och fenomen i olika kategorier. Detta gör vi med hjälp av en gemensam förförståelse av sakers varande och icke-varande. Kategorisering används även i försök att finna en persons sanna ”jag” eller essens (Börjesson & Palmblad, 2008). Börjesson (2003) beskriver kategorier som något som tilldelas olika personer, alltså blir kategoriseringen ur detta perspektiv ett aktivt handlande från den ena parten men ett passivt mottagande från personerna som tilldelas en kategori. Börjessons (2003; Börjesson & Palmblad, 2008) och Marcus Knutagårds (2009) sätt att betrakta konstruktionen av kategorier skiljer sig något åt. Knutagård (2009) är kritisk mot föreställningen att kategorisering är oundviklig och menar istället att kategorier är föränderliga och förhandlade. Han menar att kategorisering är något som görs och förhandlas mellan de som befinner sig inom kategorin och de som befinner sig utanför. Paulina de los Reyes och Diana Muinari (2005) menar att människors identiteter konstrueras av en rad erfarenheter, både erfarenheter som individen själv upplevt men även historiskt konstituerade erfarenheter och kunskaper.

Både Börjesson (2003) och Knutagård (2009) menar att kategorier alltid står i relation till andra både närliggande och motsatta kategorier. Kategorier har en underförstådd innebörd, ett exempel är hemlöshet som står i motsats till personer som har ett hem. En person som har en bostad är underförstått skötsam och lever ett ordnat liv, medan hemlöshet har en underförstådd innebörd av kaotisk tillvaro och oreda. I likhet med hur diskurser om problematiska fenomen uppkommer, skapas problematiska identiteter i förhållande till de önskvärda och normativa identiteterna och kategorierna. En identitet görs problematisk om den avviker från normen. Gränssättningen mellan olika kategorier görs på samma sätt, en kategori kan ofta identifieras utifrån vad den inte är, exempelvis definieras kategorin kvinna genom avgränsningen till kategorin man (Börjesson, 2003; Knutagård, 2009).

Elze Ufkes et al (2012) använder sig av begreppet ”svarta fåret effekten” för att beskriva hur olika kategorier distanserar sig från varandra genom att skapa ett ”vi och dem”-förhållande, där man upprätthåller en positiv bild av sin egen kategori gentemot andra. Grupptillhörighet skapas bland annat genom gränssättning mot och distansering från andra grupper. Man skapar en inre kultur som grundar sig i normer och värderingar för vad som är rätt och fel, personer som tillhör en viss grupp måste inrätta sig efter dessa och tillåts inte avvika för mycket. Ufkes et al (2012) menar att det finns en tendens att ha mer overseende med avvikande beteenden

som förekommer utanför den egna gruppen. Detta eftersom man ofta har en lägre uppfattning om andra grupper och därför kan avvisa oönskat beteende som typiskt för de andra. Ett oönskat beteende inom den egna kategorin hotar gruppens självbild och anseende.

Börjesson och Palmblad (2008) menar att det finns en tradition inom samhälls- och beteendevetenskapen att betrakta beteende som en följd av kategorisering. De menar att denna förklaringsmodell är otillräcklig och anser att man istället bör förstå förhållandet mellan kategoriseringen och beteende som dialektiskt, samtidigt som föreställningar om beteende skapar kategorier, så skapar kategorier beteende (Börjesson, 2003; Börjesson & Palmblad, 2008). De los Reyes och Mulinari (2005) kritiserar den ökade användningen av kategorier inom både politik och forskning. De menar att det är problematiskt att konstruera gruppidentiteter utifrån social underordning då det skapar splittring och försvårar gränsöverskridning och kollektivt agerande. Denna kritik är relevant att lyfta fram i förhållande till vår undersökning, dels på grund av att vi reproducerar befintliga kategorier genom vår uppsats samt att den splittrande effekten är förhållandevis synlig när det kommer till olika grupperingar av HIV-positiva. Även Ljung (2001) menar att det är problematiskt att sortera HIV-positiva människor efter vilken riskgrupp de tillhör eller inte tillhör. Hon framhåller att det hade varit mer gynnsamt om man istället kunde stärka kategoriseringen och gruppen HIV-positiva. Hon menar att kategoriseringen som den ser ut idag skapar konkurrens mellan olika riskgrupper som leder till splittring istället för mobilisering (Ljung, 2001).

3.3 Material

Vår empiri består av tidningsartiklar, vilket anses vara ett av de bäst lämpade undersökningsmaterialen för diskursanalys. Med hänsyn till etiska aspekter samt tids- och resursaspekter passar tidningsartiklar bra för vår uppsats. För en diskursanalys kan "naturligt förekommande material" som exempelvis tidningsartiklar vara att föredra framför material skapat av forskare så som intervjuer. Eftersom vi inte varit delaktiga i skapandet av materialet har vi inte påverkat hur det ser ut, trots detta bör det beaktas att vi väljer att använda vissa artiklar framför andra och på så sätt har vi påverkat vår empiri (Börjesson & Palmblad, 2007). Ljung (2001) lyfter fram vikten av att beakta hur man som forskare betraktar sitt material inför en diskursanalys. Medier kan betraktas som en spegling av samtidens sociala och politiska klimat men medier kan även betraktas som opinionsskapare. I enlighet med Ljung (2001) har vi valt att betrakta vårt material som en kombination av spegling och opinionsbildning. Vi menar att

våra artiklar speglar kontexten som de skapats i, men att de samtidigt är en aktiv del i att forma allmänhetens åsikter och tankar.

3.3.1 Urval och avgränsningar

Ett vanligt problem inom kvalitativ metod är att materialet snabbt blir för stort och otympligt (Rennstam & Wästerfors, 2011). Vi har gjort ett så kallat målstyrt eller målinriktat urval vilket innebär att vi valt empiri utifrån våra forskningsfrågor (Bryman, 2011). Vår undersökning omfattar fem av tidningarna med störst läsarkrets i Sverige: Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Sydsvenskan, Aftonbladet och Expressen. Vi valde att inte använda oss av Göteborgsposten på grund av att vi inte fann tillräckligt många artiklar av relevans. Vi har sökt artiklar i elektronisk form via tidningarnas hemsidor och där gjort sökningar på orden ”HIV” och ”Smittskyddslagen”, både separat och i kombination med varandra. Vi avgränsade tidsperioden till artiklar publicerade mellan 1 januari 2011 och 5 december 2012. Vi valde denna tidsperiod då vi önskade analysera den kontemporära medieframställningen snarare än den historiska. För att kunna studera hur förändringar i den sociala kontexten påverkar diskurserna och vice versa, använde vi oss av artiklar publicerade under både 2011 och 2012. Detta eftersom det inte fanns tillräckligt många artiklar av relevans under enbart 2012.

Börjesson och Palmblad (2007) menar att kombination och bred variation av material är fördelaktigt inom diskursanalys, därför har vi inte begränsat oss till en viss typ av artiklar. Dock har vi valt bort artiklar som befinner sig inom så kallad Plus-tjänst, det vill säga artiklar man måste betala för att få läsa och som därmed inte är tillgängliga för alla. Vi valde även bort texter som rubricerades som bloggar då vi inte betraktar dessa som tidningsartiklar. Vi har valt att avgränsa oss till artiklar som handlar om HIV i Sverige och därför sorterat bort artiklar som rör HIV i andra länder. Detta för att HIV-frågan kan se olika ut beroende på land, i synnerhet avseende smittskyddslagar och på grund av skillnader i politiskt klimat och samhälle. I vår empiri ligger fokus på HIV-överföring genom sexuella kontakter, detta eftersom vi inte fann relevanta artiklar som berörde andra smittvägar.

Genom sökordet ”HIV” fann vi ett stort antal artiklar relaterade till Jonas Gardells (2012) bok- och TV-serie *Torka aldrig tårar utan handskar* och Andreas Lundstedts (2012) bok *Mitt positiva liv*. Gardell och Lundstedt har fört HIV-frågan till ytan vilket har resulterat i förhållandevis många artiklar under vår avgränsade period. För att behålla fokus i vår uppsats valde vi att sortera bort renodlade recensioner och intervjuer relaterade till Gardell och

Lundstedt. Vi valde att avgränsa vårt material till att enbart innefatta artiklar som berör lagstiftning mot HIV-positiva samt artiklar om HIV-relaterade rättegångar. Slutligen kom vår empiri att omfatta 71 artiklar.

3.4 Tillvägagångssätt

Det är viktigt att ha en idé om var man ska sätta gränsen mellan olika diskurser när man ska påbörja sin analys. Winther Jørgensen och Phillips (2000) föreslår att man vid en diskursanalys inte betraktar diskursen som ett verkligt fenomen utan snarare något som skapas av forskaren. Istället för att söka efter en viss diskurs för att försöka bevisa dess existens, kan man applicera tidigare använda diskursbegrepp och visa hur de används. För vår analys har vi utgått ifrån den bredare HIV-diskursordningen. Med utgångspunkt i våra frågeställningar och vår empiri delade vi in vår analys efter tre diskurser som vi menar är centrala för konstruktionen av HIV och det HIV-positiva subjektet; (av)kriminaliseringsdiskursen, ansvarsdiskursen och skulddiskursen.

Efter ett antal genomläsningar av vår empiri har vi funnit gemensamma teman i de olika diskurserna. För att göra vår analys både läsvänlig och lätt att förstå har vi exemplifierat dessa olika teman med citat. Trots att vi inte tagit med alla citat som kan anses tillhöra en viss diskurs eller ett visst tema, menar vi att de citat som finns med i analysen är representativa för empirin. Vi har även tagit med citat som avviker från diskurserna eller temana för att visa på ambivalens och motstånd inom diskursen. För att ytterligare öka läsvänligheten har vi hänvisat till artiklar som exempelvis "(Artikel 1)". I bilaga 1 återfinns en lista över samtliga artiklar som vi sorterat efter tidning och datum. Varje artikel har fått en egen siffra och de artiklar vi hänvisat till i analysen är fetstilta i bilaga 1. Citaten är kopierade direkt från artiklarna, vi har inte rättat några stavfel eller liknande, dock har vi ändrat typsnitt till Times New Roman samt i det fall text varit fetstilt har vi ändrat till normal. Vad gäller Faircloughs (1992) tredimensionella angreppssätt har vi i analysdelen kombinerat textanalys med analys av diskursiva praktiker. Detta då vi fann att det blev alltför fragmenterat och upprepande att tydligt separera dessa två dimensioner. Vi menar att valet att strukturera vår analys kring diskurser, snarare än de olika dimensionerna, har gjort vår analys mer lättillgänglig för läsaren. Den tredje dimensionen, social praktik, ligger sist som slutdiskussion. För att vår uppsats ska ha så stark intern reliabilitet som möjligt har vi arbetat gemensamt genom att

lyssna på artiklarna via en talsyntes "ZoomText 9.1" och även utfört analysen tillsammans i dialog. Vidare har vi även valt att inte dela upp arbetet, samtliga delar är skrivna tillsammans.

3.5 Validitet och reliabilitet

Inom kvalitativa studier kan man göra skillnad på extern och intern reliabilitet respektive validitet. För att öka den interna reliabiliteten har vi analyserat allt material tillsammans i ett försök att göra en enhetlig analys (Bryman, 2011). Den externa reliabiliteten rör om studien är replikerbar eller ej och genom att vara transparenta i vårt tillvägagångssätt i metod och analys anser vi att det finns en viss replikerbarhet. Intern validitet syftar till huruvida de teoretiska utgångspunkterna som vi använt oss av är lämpliga för det vi observerat i vårt material och den externa validiteten berör hur mycket våra resultat kan generaliseras till andra situationer (ibid.). Vi menar att våra teoretiska utgångspunkter passar väl för vårt syfte. Vi anser att det även finns en viss generaliserbarhet då vår empiri är förhållandevis bred och våra resultat stämmer överens med tidigare forskning som gjorts på området.

3.6 Etiska överväganden

Fairclough menar att etiska överväganden är viktiga vid kritisk diskursanalys då resultaten riskerar att användas som underlag för samhällspolitiska beslut. Risken med diskursforskning kan vara att en redan utsatt grupp ytterligare marginaliseras. Samtidigt kan diskursforskning leda till att förändra diskursen på så sätt att det främjar jämställdhet och demokrati (Bredström, 2008; Fairclough, 2010). Vi har även försökt vara medvetna om vårt språkbruk i enlighet med Winther Jørgensen och Phillips (2000) resonemang om kritisk språkmedvetenhet. Den kritiska språkmedvetenheten innebär en ökad förståelse för hur språkbruket och diskurserna formas av maktförhållanden och sociala strukturer. Detta kan i sin tur bidra till formande och omformande av maktförhållanden och sociala strukturer då diskursen är både konstituerad och konstituerande.

Vetenskapsrådet har satt upp ett antal etiska principer som bör beaktas vid forskning. Principerna kan betraktas som riktlinjer för hur man som forskare måste överväga vilka konsekvenser forskningen kan få för personerna som undersöks (Vetenskapsrådet, 2012). Då vi använder oss av offentligt material som inte bedöms vara av känslig natur för enskilda individer, kommer vi inte att diskutera dessa etiska principer närmare.

4. Analys – Diskurs som text och praktik

I analysen har vi identifierat tre specifika diskurser; *(av)kriminaliseringsdiskursen*, *ansvarsdiskursen* och *skulddiskursen*. Vi menar att dessa är centrala för hur HIV och HIV-positiva människor kan tolkas och förstås. Vi har försökt besvara våra frågeställningar genom att analysera diskurserna individuellt samt hur de förhåller sig till varandra genom samverkan och konkurrens om hegemoni (Fairclough, 1992; 2010). I analysdelen har vi använt oss av de två första dimensionerna av Faircloughs (1992) tredimensionella angreppssätt; diskurs som text och diskursiv praktik.

4.1 (Av)kriminaliseringsdiskursen

En kritisk inställning till lagstiftningen, som syftar till att reglera HIV-spridningen i Sverige, framträder som en av de tydligaste artikelgenrerna i vårt material. Samtliga tidningar lyfter fram kritik mot lagstiftningen och under perioden 2011-2012 publicerades 18 artiklar som vi anser kan ingå i denna genre. När vi hänvisar till artiklar i detta avsnitt är det dessa 18 artiklar vi syftar till. Av de 18 artiklarna som framför kritik mot den svenska lagstiftningen är 16 publicerade efter den 18 juli 2012. Denna ökning i antalet artiklar inom genren är sannolikt inte en slump, den internationella Världsaidskonferensen i Washington sammanföll med denna period. I samband med att Jonas Gardells (2012) TV-serie *Torka aldrig tårar utan handskar* sändes på SVT under hösten 2012, har vi även noterat en ökning i antalet artiklar som kritiserar lagstiftningen och belyser stigmatiseringen av HIV-positiva i Sverige. Vi har genom utvalda citat belyst några teman som är gemensamma för de olika tidningarna som en del av *(av)kriminaliseringsdiskursen*.

4.1.1 Kontraproduktiv lagstiftning

I artiklarna lyfts det fram att:

Informationsplikten i den svenska smittskyddslagen kan ha bidragit till en känsla av att 'vanliga människor' aldrig behöver komma i kontakt med hiv. Lagen säger ju att en hivpositiv person måste informera om sin status före sex. Men att män och kvinnor inte klarar av att berätta att de är hivpositiva händer bevisligen, oavsett vad lagen och moralen säger (Artikel 31).

I samtliga 18 artiklar förespråkas en ändring eller en översyn av lagstiftningen med hänvisning till att den anses vara kontraproduktiv. Citat som “[d]et finns goda skäl att ifrågasätta om lagen fyller sitt syfte [...]” (Artikel 19) och “Sverige behöver reformera lagstiftningen som gäller hiv-positiva” (Artikel 19) kan beskrivas som objektiva modaliteter. Genom objektiva modaliteter förmedlas budskap som sanning. Detta är relevant i förhållande till textkonsumtion, alltså hur artiklarna förstås och tolkas av läsaren (Fairclough, 1992). Det verkar råda konsensus bland artikelförfattarna om att lagstiftningen inte fungerar som de anser att den borde. Faircloughs (2010) begrepp positiv kritik är relevant i förhållande till denna artikelgenre. Samtliga artiklar kritiserar den svenska lagstiftningen och menar att den inte fungerar på ett önskvärt sätt och man ger även förslag på hur man kan förbättra och förändra lagstiftningen.

Flera artikelförfattare menar att det är problematiskt att hålla fast vid en lagstiftning som inte visat sig utföra sitt syfte. I en ledare från Dagens Nyheter framhålls att “[s]mittskyddet är alldeles för viktigt för att vara symboliskt och moraliskt snarare än rationellt och effektivt” (Artikel 42). Argument mot lagstiftningen ges ofta stöd genom att man i artiklarna lyfter fram andra aktörer med makt och inflytande för diskursen, exempelvis genom uttalanden från professorer och läkare specialiserade inom området. I artikel 42 hänvisar man till UNAIDS rapport som menar att Sveriges smittskyddslag är kontraproduktiv. I några artiklar lyfter man även fram att lagändringar skett i andra länder, detta genom att exempelvis skriva att ”[i] Schweiz ledde de nya rönen till att landets hivlagstiftning snabbt ändrades” (Artikel 29) och:

Misstanken att informationsplikten i sin nuvarande utformning inte bidrar till att minska spridningen av hiv, utan rentav förvärrar den, motiverar en översyn av lagstiftningen. En sådan översyn har redan ägt rum i flera av våra grannländer” (Artikel 68).

4.1.2 Textuella konstruktioner inom (av)kriminaliseringsdiskursen

Svenska Dagbladet skiljer sig från de andra tidningarna i vårt material genom att de i flera fall lyfter fram sin egen roll, något Fairclough (1992) kallar för aktiva agenter. Det verkar finnas en vilja att agitera för en förändring av Smittskyddslagen. I artiklar från Svenska Dagbladet observerade vi vid ett flertal tillfällen tillägg i texten som “kunde SvD visa i går”, “[s]om SvD tidigare berättat” (Artikel 17), “visar SvD:S genomgång” (Artikel 18). De andra tidningarna rapporterar om kritiken men hänvisar sällan till hela tidningen. De använder sig främst av enskilda skribenters artiklar och därmed förhåller sig tidningarna mer distanserat från

åsikterna som framförs, något som kan beskrivas som subjektiva modaliteter. I vår empiri återfinns en rad förstärkande och försvagande ord som påverkar diskursernas konstruktion, dessa ger också en bild av vilken grad av instämmande författaren har till det som lyfts fram i texten (Fairclough, 1992). I flertalet av de 18 artiklar beskrivs lagen som "tvingande", ett negativt laddat ord. Begreppet tvång kan ställas som motsatts till frihet, en av demokratins grundvalar. Detta gör att användandet av begreppet indirekt kan skapa föreställningar om att lagstiftningen är odemokratisk, något som i vårt samhälle skulle uppfattas som djupt problematiskt och som står i konflikt till den allmänna uppfattningen om Sverige. Föreställningen att lagstiftningen är odemokratisk förmedlas även på direkta sätt genom citat som "[d]et är ytterst en fråga om mänskliga rättigheter" (Artikel 31).

I artikeln *HIV-juridik splittrar regeringen* (Artikel 17) lyfts företrädare från de olika riksdagspartierna fram. Företrädarna som är emot lagstiftningen som den ser ut idag ges störst utrymme, medan mindre utrymme lämnas till företrädarna som ställer sig okritiska till den nuvarande lagstiftningen. Argumenten mot den nuvarande Smittskyddslagen är bland annat att:

[...] lagen är kontraproduktiv Den lägger ansvaret på den hivsmittade. Det är en repressiv lagstiftning som i värsta fall leder till att människor inte testar sig" och att "lagen inger en falsk trygghet (Artikel 17).

Argumenten för att informationsplikten borde vara kvar är istället mer kortfattade, en politiker menar att det är "[...] fullständigt ologiskt att säga att den ska tas bort bara för hiv" (Artikel 17). Genom artikeln får vi veta att majoriteten av riksdagspartierna anser att en översyn av lagarna som riktas mot HIV-positiva bör ske. Vidare förmedlas att det är de mer konservativa partierna som motsätter sig en översyn. Budskapet att de flesta anser att lagarna borde revideras förstärks genom att man belyser hur frågan splittrar partier som officiellt ställer sig negativa till en översyn; "Moderaternas ståndpunkt är att det inte finns något behov av en sådan översyn, men inom partiet pågår nu en diskussion" (Artikel 17). En möjlig konsekvens av artiklar som denna är att ett behov konstrueras utifrån en åsikt, alltså att översynen framställs som obestridligt nödvändig.

4.1.3 Bristande rättssäkerhet

I ett antal artiklar (se artikel 18; 29; 39) används begreppen kriminalisering och avkriminalisering. Man för fram åsikten att det inte borde vara olagligt att exempelvis ha samlag utan att informera sin partner om HIV-status. I dessa artiklar råder en viss tvetydighet, samtidigt som man argumenterar för avkriminalisering påpekar man att det inte ska vara lagligt att medvetet smitta någon annan:

Det uttrycks fortfarande rädsla för att en förändrad smittskyddslag skulle göra att hiv-positiva medvetet skulle kunna överföra sjukdomen till andra utan att bli dömda. Så får det självklart inte bli. Men det finns andra lagar som i dag reglerar att man inte medvetet får skada en annan person (Artikel 53).

Detta ambivalenta förhållande till lagstiftningen förekommer i flera av artiklarna inom genren och kan försvaga diskursen (Fairclough, 1992). Ambivalensen kan skapa föreställningar om att HIV-positiva människor trots allt kanske behöver regleras av lagar på grund av att det finns tendenser hos vissa HIV-positiva att vilja smitta någon annan. Ljung (2001) menar att medias sätt att rapportera om HIV-män och människor som hotat med eller försökt att smitta någon annan ger en orealistisk bild av HIV-positiva som grupp. Tanken på att det finns hämndlystna HIV-positiva som vill smitta andra bidrar till stigmatisering av personer med HIV.

I några artiklar uttrycks oro för att okunskapen kring HIV och hur viruset överförs påverkar HIV-positiva människors rättssäkerhet negativt; “[d]omstolar med lekmän inom området, poliser och åklagare fortsätter att utreda, rubricera och döma efter gamla myter och osanningar” (Artikel 19), “En hiv-positiv kan aldrig i svensk domstol gå fri från en anklagelse om att ha haft sex utan att berätta om sin status, oavsett om anklagelsen är sann eller inte” (Artikel 53). Den låga kunskapsnivån beskrivs som ett hot mot rättssäkerheten. En ytterligare problematisk aspekt är att okunskap konstruerar och befäster negativa och stigmatiserande innebörder för kategorin HIV-positiv, som exempelvis föreställningen att det inte är ovanligt att HIV-positiva medvetet vill smitta andra. Rättsväsendet kritiserar vidare med utgångspunkt i att det inte hängit med i den medicinska utvecklingen; “[m]an måste fråga sig om det är rimligt att döma enligt brottsbalken när infektionen är välbehandlad och överföring inte skett [...]” (Artikel 18). Rättssäkerhet är en grundpelare för konstruktionen och förståelsen av vårt

samhälle. Genom att utnyttja denna typ av ideologiska ställningstagande stärks argumenten och försvårar motstånd.

4.1.4 Moraliserande lagstiftning

I Expressens artikel *Mot en bättre hiv-strategi* jämförs den svenska HIV-politiken med narkotikapolitiken; "Sverige är inte fritt från moralism, det märks tydligt i det råa och ovetenskapliga kriget mot narkotikamissbrukare" (Artikel 68). Tidningarna tar avstånd från lagstiftningen genom att exempelvis skriva att "[...] såväl smittskyddsläkare som forskare kritiska mot hur svenska domstolar dömer hivpositiva till fängelsestraff för oskyddat sex, trots att de inte överfört smittan" (Artikel 17) eller

Risken att de som tar bromsmediciner smittar vid oskyddat sex är försumbar. Trots det döms fler hivsmittade till fängelse här än i de flesta länder visar SvD:s genomgång, och Sverige får internationell kritik (Artikel 18).

Här används ordet "trots" som en indikation på att fängelsestraffen inte är rimliga, vilket sedan ges stöd genom att nämna smittskyddsläkare och forskare som riktat kritik mot lagstiftningen. Man skulle kunna betrakta vetenskapen som en ideologi, något som vi håller högt och betraktar som pålitligt. Med utgångspunkten att lagarna strider mot vetenskapen och dess företrädare kan man konstruera och förstärka föreställningar om att lagarna är förlegade.

Artikelförfattarna verkar vara överens om att lagstiftningen skadar HIV-positiva mer än vad den skyddar de HIV-negativa "[...] stigmatiseringen av hiv-positiva befasts, genom att lagstiftningen cementerar en bild av hiv-positiva som farliga och ansvarlösa" (Artikel 19). Ett ofta förekommande argument är att lagstiftningen är diskriminerande och stigmatiserande. "Ytterligare skuldbeläggande utan några som helst preventiva effekter underlättar knappast situationen för dem som lever med sjukdomen" (Artikel 68). Artiklarna förmedlar att HIV-positiva människor utsätts för en strukturell stigmatisering på grund av lagstiftningen och att det är den sociala problematiken, snarare än den medicinska, som upplevs vara värst; "[...] den största påverkan har hiv på mitt sociala liv. Människors okunskap är problematisk. Rädslan finns kvar" (Artikel 18).

4.1.5 Sammanfattning

(Av)kriminaliseringsdiskursen möter sällan motstånd. Detta behöver visserligen inte betyda att det saknas motstånd, utan kan indikera att tidningarna väljer att inte ge plats åt motståndet. Dock kan vi skönja viss ambivalens inom diskursen vad gäller risken att en lagändring skulle kunna leda till att HIV-positiva börjar sprida vidare viruset medvetet. Denna ambivalens måste betraktas som problematisk för diskursen, då det skapas föreställningar om att det trots allt finns de som vill smitta andra och att man därför kanske inte kan avkriminalisera. Man skulle kunna betrakta skulddiskursen som ett motstånd till (av)kriminaliseringsdiskursen då denna rekonstruerar bilden av HIV-positiva som förövare snarare än offer för stigmatisering. (Av)kriminaliseringsdiskursen konstitueras bland annat med utgångspunkt i ideologiska föreställningar om demokrati och rättssäkerhet, vilket förstärker diskursen och ger ökat anspråk på hegemoni (Fairclough, 1992; 2010).

4.2 Ansvarsdiskurs

Inom diskursordningen HIV finns en alltid närvarande ansvarsdiskurs. I detta avsnitt har vi använt oss av några centrala teman inom ansvarsdiskursen för att ge en överblick av hur den ser ut och hur den bidrar till att konstruera samt utmana föreställningar om det HIV-positiva subjektet och HIV som socialt problem. Frågan om vem som bär ansvar är komplex då det inte verkar finnas några enkla svar inom diskursen. Inom ansvarsdiskursen har vi urskiljt tre huvudsakliga nivåer av ansvarsfördelning: samhällets ansvar, individens ansvar och de HIV-positivas ansvar. Nedan har vi analyserat hur dessa tre nivåer förhåller sig till varandra och framställs i tidningarna. I detta avsnitt har vi använt oss av både artiklar som riktar kritik mot Smittskyddslagen samt artiklar inom rättsfallsgenren (se skulddiskurs).

4.2.1 Samhällets ansvar

På denna nivå av ansvarsdiskursen betraktas HIV-positiva som offer för sin smitta samt för samhällets stigmatisering och bristande förmåga att skydda befolkningen. Ansvar förläggs till statligt sanktionerade preventiva insatser och samhället som helhet, något som illustreras med citat som; ”[a]tt flera fattiga länder i Afrika lyckats minska smittspridningen, men inte Sverige, borde vara en väckarklocka” (Artikel 19). Även inom ansvarsdiskursen finns en kritisk inställning till den svenska HIV-politiken. En vanligt förekommande ståndpunkt är att:

Mycket talar för att Sveriges lagstiftning leder till en känsla av falsk trygghet som innebär att fler tar större risker. Men också till att fler undviker att testa sig och att stigmatiseringen av hiv-positiva befasts, genom att lagstiftningen cementerar en bild av hiv-positiva som farliga och ansvarslösa (Artikel 19).

I ett flertal artiklar framhålls risken att kategoriseras som kriminell som en anledning till varför människor väljer att inte HIV-testa sig (se artikel 17; 18; 39; 68). I en av dessa artiklar står det att:

Hälften av de tillfrågade anser att det är rimligt att undvika hivtestning av rädsla för åtal, och var fjärde uppger att de känner en eller flera personer som valt att inte testa sig av rädsla för att bli åtalad (Artikel 18).

Man skulle kunna tolka det som att en sträng lagstiftning likt den svenska gör det svårare för människor att agera ansvarsfullt. Att människor avstår från att testa sig framstår som ett stort hot på grund av att:

De som sprider viruset är med andra ord mycket sällan 'hivmännen', som de dömda brukar kallas i medierna. De verkliga smittspridarna är personer som inte vet om att de bär på hiv och därför inte får behandling (Artikel 18).

Personer med känd HIV-status beskrivs inte som en lika stor fara för allmänheten som de med okänd HIV-status, de ovetande smittspridarna. Dock väljer tidningarna oftast inte att betrakta personerna inom det så kallade mörkertalet som ansvariga. Ansvaret för att mörkertalet är så stort tillskrivs samhället:

Ty bara den som fått sin smitta på papper behöver informera. Den som haft oskyddat sex med hundratals partner på bastuklubbar och som kanske till och med kan förmodas vara infekterad kan tåga som muren (Artikel 42).

Detta citat illustrerar både den kritiska inställningen gentemot den politik som förs men det illustrerar även föreställningar om hur och av vem HIV sprids. Bastuklubbar och flera sexpartners anspelar på den gamla föreställningen om promiskuösa homosexuella män, en kategorisering som återfinns bland riskgrupperna i HIV-frågan (Bredström, 2008; Henriksson, 1995; Ljung, 2001).

Att avgöra vilka insatser som krävs och mot vilka de ska riktas är en fråga som splittrar. De två grupper som fått störst plats i artiklarna har visat sig vara män som har sex med män och ungdomar. I likhet med Ljung (2001) och de Los Reyes och Mulinari (2005) menar vi att denna typ av grupperingar har en splittrande effekt. Istället för att fokusera på hur HIV-spridningen ska förhindras blir det istället ofta en fråga om vilken grupp som är i störst behov av preventiva insatser. I en artikel i Dagens Nyheter förklarar en HIV-positiv man att ”[s]ärskilt måste anslagen för ett förebyggande arbete bland män som har sex med män öka. Myndigheterna har misslyckats med att se vilken grupp som faktiskt drabbas hårdast av hiv [...]” (Artikel 44). Vidare förklarar en riksdagsledamot att:

Under lång tid har anslagen till hiv-prevention minskat, särskilt för gruppen män som har sex med män. Trots att genomsnittsåldern för dem som får sitt hiv-besked är 37 år, betonas insatser för ungdomar (Artikel 19).

På denna fråga verkar de olika aktörerna inte riktigt kunna enas, på ena sidan menar man att det är kategorin homosexuella män som är i störst behov av ökade insatser och på andra sidan menar man att det är ”[...] i första hand unga, heterosexuella storstadsbor. Kondomanvändning är tydligen inte något som den här gruppen tar på allvar” (Artikel 31). Ljung (2001) menar att riskgruppsindelningen är problematisk då det försvårar mobiliseringen av HIV-positiva som grupp och skapar konflikter och hierarki inom och mellan grupperna av HIV-positiva. De olika kategorierna kan stärka sin egen position på bekostnad av andra grupper (Börjesson, 2003; Knutagård, 2009).

Vidare tilldelas samhället ansvaret för att det preventiva arbetet inte har fungerat och att kunskapsnivån om HIV sjunker:

[...] eftersom okunskapen är så stor börjar en del av de gamla rädslorna att återvända. De flesta vet inte hur de ska bemöta någon som är drabbad av hiv: Smittar en kyss? Våga ta i hand? Gå på samma toalett? (Artikel 44).

Okunskapen framställs som orsak till stigmatisering av HIV-positiva och att folk väljer att inte använda kondom vid samlag då man inte tänker på riskerna. De olika aktörerna kan enas

om att det "[...] behövs en ny hiv-politik som utgår från att vi alla har ett ansvar för att motverka smittspridningen [...]" (Artikel 19).

4.2.2 Individens ansvar

Ansvarsdiskursen har blivit allt mer fokuserad på individens eget ansvar. Föreställningen om att alla har ett eget ansvar att skydda sig och att ansvaret inte enbart borde ligga hos personer med HIV, har blivit starkare. I flera av artiklarna förmedlas åsikten att det inte är rimligt att ha en lagstiftning som bara straffar den ena parten om smittan överförs eftersom även den andra parten valt att inte skydda sig:

Jag har ansvaret att se till att du inte får hiv, och du har ansvaret att se till att du inte utsätter dig själv för risker. Lagen lägger över hela ansvaret på den hivpositiva medan alla andra tror att de kan göra vad de vill utan konsekvenser (Artikel 17).

Vidare menar intervjupersonen att:

Ansvaret att skydda sig är dubbelt, det ska ligga på både den som eventuellt har hiv och den som inte har det. Vi hoppas och tror att en lagändring kan leda till att folk ägnar sig mer åt skyddat sex [...] (Artikel 17).

En intressant jämförelse som illustrerar hur ansvarsfördelningen kan se olika ut beroende på situation, återfinns i Aftonbladets artikel *Hiv stoppas inte av hårda lagar*:

Det bör finnas en ömsesidig skyldighet att skydda sig själv, och sin partner. Precis som vid graviditet där båda parter har ett ansvar om en befruktning sker, så borde båda parter ha ett ansvar att skydda sig själv och sin partner mot att en könsjukdom överförs (Artikel 53).

Med utgångspunkt i det individuella ansvaret framhåller man i flera artiklar att det är problematiskt att:

[...] svenska samhället fortfarande 2012 låter hivpositiva bära en kvarnsten runt halsen som säger att de är dödligt smittsamma och dessutom tvingas informera om detta när det inte överensstämmer med fakta (Artikel 29).

4.2.3 HIV-positivas ansvar

I situationer där viruset kan överföras får HIV-positiva oftast bära hela det juridiska och moraliska ansvaret, vilket innebär att man kan dömas till fängelse även om dagens effektiva brosmsmediciner sänker smittorisken markant. I en artikel i Sydsvenskan menar några skribenter att man i Sverige fortfarande riskerar att "[...] dömas för försök till grov misshandel trots att man fysiskt sett är inkapabel att överföra viruset" (Artikel 29). I de olika rättsfallen som uppdagats i medierna tycks det sällan handla om direkt uppsåt eller påtaglig risk att överföra smitta, utan snarare om en moralisk dom på grund av vad som ansetts vara bristande ansvarstagande från den HIV-positivas sida. I ett exempel ansåg tingsrätten att "[...] utredningen inte i tillräckligt grad har visat att mannen hade för avsikt att överföra sin HIV-smitta till kvinnorna. Däremot har han varit grovt oaktsam" (Artikel 67).

I nuläget är lagstiftningen endast riktad mot personer som är medvetna om sin HIV-status, men det finns de som menar att även omedvetna HIV-positiva som överfört smitta ska kunna dömas, en åsikt som inte fått så stort utrymme i tidningarna. En riksdagsman menar att:

Fortfarande är det så att hiv/aids är en oerhört allvarlig sjukdom och det ska finnas möjligheter till sanktioner av detta. Är man omedveten om sin smitta ska det tas med i övervägandet av hur ett straff utdöms, är det medvetet ska det resultera i ett hårdare straff [...] (Artikel 39).

En skärpning av detta slag skulle kunna ses som en utökning av ansvaret då det inte enbart hamnar på de HIV-positiva som är medvetna om sin status utan även på de som är omedvetna. Denna ståndpunkt är inte vanlig i vår empiri, men är intressant då den speglar en starkare ansvars- och skuldbeläggning av HIV-positiva. Detta då man hålls ansvarig enbart på grund av sin diagnos.

I rättsfallen som tagits upp i medierna förläggs nästan allt ansvar på den HIV-positiva och inte hos den HIV-negativa. Den HIV-negativas ansvar diskuteras sällan i artiklarna, vilket skapar föreställningen att dessa inte bär ansvar för att ha utsatt sig för smittorisk. "Kvinnan smittades inte men tingsrätten menar att de oskyddade samlagen varit ett medvetet risktagande från 55-åringens sida" (Artikel 32). Kvinnan i detta fall beskrivs inte som risktagande, utan enbart den HIV-positiva 55-åringen som tillskrivs detta. I ett annat rättsfall menar målsäganden att " – Han nämnde inget om att han var smittad eller att vi skulle använda kondom. När man är ung

tänker man inte så mycket på kondom precis” (Artikel 28). Även om det i dessa exempel finns ett risktagande från båda parterna så står målsäganden utan direkt ansvar att skydda sig. Detta skulle kunna betraktas som en konsekvens av den nuvarande lagstiftningen och i artikeln *Hårda lagar skapar stigma för hiv-positiva* framhålls att:

Listan på krav är lång på hiv-positiva. Samtidigt har vi som är hiv-negativa inte har några skyldigheter att ta ansvar för vår sexuella hälsa. Mycket talar för att Sveriges lagstiftning leder till en känsla av falsk trygghet som innebär att fler tar större risker (Artikel 19).

4.2.4 Sammanfattning

I detta avsnitt har vi delat in ansvarsdiskursen i tre nivåer. Inom dessa nivåer förekommer något olika uppfattningar om ansvar och kring vem som bär det. Vad vi kunnat utläsa i vårt material är att ansvar för HIV-spridning förläggs på samtliga nivåer men med något varierande intensitet och konsekvenser. Det övergripande ansvaret läggs på samhället som inte anses ta sitt ansvar med hänvisning till lagstiftning och stigmatiserande strukturer. De flesta av artikelförfattarna är överens om att samhällets stigmatiserande strukturer kanske till och med bidrar till att smittspridningen snarare ökar än minskar. I artiklarna förs även det individuella ansvaret fram, man menar att alla måste ta ansvar för sin egen hälsa och säkerhet. Men trots dessa två nivåer blir det ändå de HIV-positiva som får leva med konsekvenserna av ansvarsdiskursen, både individuellt och kollektivt.

4.3 Skulddiskurs

I vår empiri har vi urskiljt vad vi valt att kalla en rättsfallsgenre. Flera av artiklarna i vårt material berör den så kallade kriminaliseringen av HIV-positiva ur olika utgångspunkter, beskrivningar av polisundersökningar och rättegångar, intervjuer med brottsoffer samt rapportering om personer som står åtalade för eller misstänks för brott. Det har producerats förhållandevis många artiklar som kan tillskrivas rättsfallsgenren i jämförelse med andra genrer. Totalt rör 44 artiklar rättsfall med HIV-positiva människor. Inom denna genre framträder skulddiskursen som tydligast. Genom att belysa gemensamma teman inom skulddiskursen och exemplifiera med utvalda citat, har vi försökt ge en överblick av hur skulddiskursen konstrueras och rekonstrueras.

I detta avsnitt har vi valt att använda oss av begreppen offer och förövare då vi menar att det

är dessa två subjektspositioner som framställs i artiklarna. När vi skriver förövare syftar vi till personen som står åtalad eller har dömts för att ha smittat eller utsatt någon annan för smittorisk. När vi skriver om offer syftar vi till personerna som är målsägande i rättegångar eller som utsatts för risken att smittas.

4.3.1 Könade offer och förövare

Persson och Newman (2008) menar att medierna har ett större intresse av att rapportera om manliga förövare och kvinnliga offer snarare än tvärtom när det handlar om HIV-relaterade brott. Vi har noterat liknande tendenser i vår empiri. Det går att dra paralleller mellan hur medierna konstruerar offer och förövare med normativa föreställningar om kön och sexualitet, män förväntas vara aktiva och kvinnor passiva (Hirdman, 2004). De rättsfall som fått störst utrymme i vår empiri är de som har en manlig förövare. Fallet där en 20-årig heterosexuell man anklagas har fått mest utrymme och näst mest utrymme har en homosexuell manlig läkare, medan endast enstaka artiklar lyfter fram en kvinna som överfört smittan. En 30-årig kvinna har dömts till 2,5 års fängelse, utvisning på 10 år efter avtjänat straff samt 620 000 kr i skadestånd för att ha smittat mannen hon haft ett förhållande med. Detta har resulterat i två kortare notiser (Artikel 1; 25). Detta kan ställas i kontrast till en 20-årig man som haft oskyddat sex med åtta kvinnor men inte smittat någon, något det rapporterats om i 25 artiklar publicerade under vår avgränsade tidsperiod. Trots att den 30-åriga kvinnan smittat sin partner och att 20-åringen inte överfört smittan, så har det mediala intresset legat vid lagföringen av mannen men inte vid kvinnan. I enlighet med Persson och Newman (2008) anser vi att detta antyder att medierna hellre rapporterar om manliga förövare än kvinnliga.

En ytterligare nivå av detta är rubriksättningen. I flertalet artiklar som rapporterar om HIV-relaterade brott används rubriker där den HIV-positiva personens könstillhörighet benämns. Rubriker som ”’Hiv-mannen’ kan snart gå fri” (Artikel 45) och ”Hiv-smittad man ska tvångsisoleras” (Artikel 35) bidrar till att befästa föreställningar om att det HIV-positiva subjektet är en man. Rubrikerna till artiklarna som berör en HIV-positiv kvinna som dömts nämmer inte kön; ”Spred hiv - döms till fängelse” (Artikel 1) och ”Höjt skadestånd för hiv-smitta” (Artikel 25). När man läser artikeln framgår det att det handlar om en kvinna som smittat en man, men om man endast läser rubriken förblir förövaren könslös. Genom att inte skriva att det handlar om en kvinna kan man som läsare anta att det handlar om en man då de flesta andra artiklar gör det. Såväl det som nämns och inte nämns konstituerar diskursen (Fairclough, 1992; 2010), något som illustreras i detta fall. Alltså kan även artiklarna som

handlar om en kvinnlig förövare bidra till att befästa bilden av att det är män som sprider HIV.

4.3.2 Opålitliga förövare och duperade offer

Inom rättsfallsgenren beskrivs den HIV-positiva ofta som svekfull medan de målsägande beskrivs som duperade offer som föll för den andres lögn. Detta budskap förmedlas via citat som “[j]ag litade på honom [...]” (Artikel 46) eller “[...] kvinnor ska få reda på vad det finns för svin till killar [...]” (Artikel 28).

I ett återkommande rättsfall som tagits upp i samtliga tidningar benämns den HIV-positiva efter yrke, “läkaren” eller “den äldre läkaren”, medan målsäganden uteslutande benämns efter ålder, till exempel “28-åringen”. På grund av mannens yrke och det faktum att han är äldre än 28-åringen skapas föreställningen att han borde ha vetat bättre. Med alla kategorier följer en underförstådd innebörd som konstrueras av vår kollektiva förståelse av världen (Knutagård, 2009). Läkare är en väl respekterad kategori som har en underförstådd innebörd av ansvarstagande och god hälsa. Men på grund av sina handlingar anses läkaren ha avvikit från det som förväntas av denna kategori, något som gör att hans beteende uppfattas som än värre (Ufkes et al, 2012). Läkarens skuld och bristande moral belyses än mer när han framställs som promiskuös genom beskrivningar som “[v]id ett annat tillfälle raggar läkaren upp en annan man på nätet” (Artikel 8). Denna typ av beskrivningar anspelar på den stereotypa bilden av promiskuösa homosexuella män (Henriksson, 1995), ett beteende som står i konflikt med läkarkategorin och dess underförstådda innebörd.

Det rättsfall som fått störst utrymme i medierna under vår avgränsade tidsperiod handlar om den tidigare nämnda 20-åriga mannen. Man kan dra vissa paralleller mellan den mediala porträtteringen av den 20-åriga mannen idag och den uppmärksammade “HIV-mannen” i Stockholm under 1990-talet (se Ljung, 2001). Båda har beskrivits som attraktiva, trevliga och att ha lurat kvinnor till samlag utan skydd. Tidningarnas sätt att skriva om den 20-åriga mannen konstruerar bilden av honom som svekfull och farlig. Även om han varit smittad sedan födseln, och på så sätt borde skapa föreställningen om att vara oskyldigt smittad enligt Ljungs (2001) resonemang, framställs han i tidningarna som skyldig. I Aftonbladet framstår dessutom kvinnorna han haft sexuellt umgänge med som mycket unga genom beskrivningar som; “[d]e yngsta offren är i övre tonåren” (Artikel 48). Denna typ av beskrivningar bidrar till att skapa föreställningar om oskuldsfulla och lättmanipulerade offer. Att de målsägande

kvinnorna är unga blir mindre dramatiskt när man beaktar att mannen själv är 20 år gammal och att handlingarna han står åtalad för är utspridda under cirka tre års tid.

Att beskriva målsäganden som oskyldiga, svikna och på annat sätt utsatta för den HIV-smittades kalkylerande och själviska agerande förstärker bilden av den opålitliga HIV-positiva mannen. Ett tydligt exempel på detta är följande citat; ”I slutet av 90-talet dömdes den nu 45-årige hiv-smittade mannen för att ha haft sex med en gravid, blind kvinna. Nu misstänks han för våldtäkt” (Artikel 46). Det sätt som denna artikel är formulerad på är intressant, dels på grund av hur man konstruerar offret och hur detta bidrar till att konstruera förövaren. Att man väljer att poängtera att kvinnan är blind och gravid, två starkt värdeladdade företeelser, förstärker den negativa bilden av förövaren. Den gemensamma värdegrund vi har i vårt samhälle säger att det är värre att utsätta en person med ett funktionshinder för brott och det samma gäller gravida kvinnor. Denna värdegrund gör att mannen som haft sex med kvinnan förstås som en värre brottsling än om samlaget skett med en seende icke-gravid kvinna. Mannen ifråga har tidigare dömts för försök till grov misshandel två gånger efter att ha avstått från att informera om sin HIV-status före samlag. Att man väljer att skriva om just detta fall i samband med misstanken om våldtäkt gör att mannen förstås av läsaren som mer omoralisk.

4.3.3 Framställningsformer i rättsfallsgenren

I de äldre artiklarna i vår undersökning, främst de från 2011 och första halvåret 2012, används förhållandevis många dramatiska ordval och beskrivningar i artiklarna om rättsfall, något som ger intrycket av stort nyhetsvärde. I dessa artiklar framställs HIV-positiva människor som farliga för allmänheten och HIV beskrivs som “livsfarlig”, “dödssmitta”, “dödlig sjukdom” eller “dödliga viruset” (se artikel 58; 60). Det är heller inte ovanligt att en HIV-positiv människa som inte berättat om sin HIV-status innan samlag framställs på liknande sätt som en grov brottsling där det rör sig om uppsåtligt våld. Bilder med censurerade eller på annat sätt dolda ansikten används i en del av dessa artiklar i kvällstidningarna, något som skapar ett hotfullt intryck eftersom dessa typer av bilder är vanliga när det handlar om väldigt grova brott (se artikel 49; 52; 58; 64).

Tidningarna väljer inte sällan mer dramatiska beskrivningar för att ge ökat nyhetsvärde (Karlsson, 2006) och ofta finns en otydlighet som gör att man missförstår vilket eller vilka brott en person misstänks ha utfört. Brottsrubriceringen kan bli problematisk när man läser

om rättsfallen i tidningarna. Detta eftersom det krävs att man är insatt i lagarna och hur brotten benämns för att kunna tolka och förstå artiklarna korrekt. Det är lätt att misstolka brottsrubriceringarna som att personen i fråga har utsatt någon för fysisk misshandel utöver risken att smittas med HIV. Är man som läsare inte medveten om att brottsrubriceringen kan vara grov misshandel, försök till grov misshandel eller framkallande av fara för annan, är det lätt att tolka följande citat som att mannen misstänks ha försökt slå sin flickvän; ”Flickvännen polisanmälde sin före detta och misstankarna rör försök till grov misshandel” (Artikel 23).

Vilka röster som görs hörda i texten påverkar konstruktionen av det HIV-positiva subjektet (Fairclough, 1992). I artiklarna finns ofta uttalanden från målsägande och i ett fall även från en anhörig till den tilltalade (Artikel 59). Ingen av artiklarna innehåller direkta uttalanden från de tilltalade utan endast korta, sammanfattande beskrivningar om hur den tilltalade bemött anklagelserna under rättegången. Däremot förekommer såväl kortare uttalanden som längre intervjuer från de målsägande. Eftersom den tilltalades röst inte lyfts fram i artiklarna mystifieras och distanseras denne ytterligare. Anledningen till varför den tilltalade inte uttalar sig i artiklarna behöver dock inte bero på att tidningarna medvetet uteslutit denne för att göra artikeln mer dramatisk, utan kan bero på att den tilltalade inte velat uttala sig.

I artiklarna som handlar om den HIV-positiva läkaren förekommer viss oenighet vad gäller hur de förhåller sig till hans skuld och vilka konsekvenser som kan eller bör följa. Redan i rubrikerna skiljer sig framställningarna åt, två exempel är; “Dömd läkare kan bli kvar” (Artikel 8) och “Läkare kan mista legitimation” (Artikel 43). Den sistnämnda rubriken framställer läkaren som passiv och utan större skuld till varför legitimationen kan komma att dras in, medan den första rubriken snarare signalerar att läkaren är skyldig till brott och därför inte borde få fortsätta utöva sitt yrke. Försvarande framställningar återfinns dock uteslutande i rättsfallet med läkaren. I övriga artiklar går det att urskilja låg affinitet, det vill säga distans till en del uttalanden från den tilltalade vilket minskar dennes trovärdighet (Fairclough, 1992). Ett exempel på detta är “[h]an hävdar att han informerat dem om sin sjukdom. Han medger sexuellt förhållande med två av de åtta kvinnorna och påstår att han använt kondom” (Artikel 63). Ordvalen “hävdar” och “påstår” ger mindre trovärdighet och framställs inte som sanning, jämfört med om man istället hade använt sig av “berättar” eller “säger”.

4.3.4 Ordval, kategorier och dess konsekvenser

I tidningarna har vi kunnat urskilja en viss skillnad mellan olika sorters artiklar vad gäller ordval och benämningar. Inom rättsfallsgenren används ofta benämningen HIV-smittad medan benämningen HIV-positiv oftare förekommer i intervjuer och artiklar kring kritik mot Smittskyddslagen. I den sistnämnda genren används ofta ordet människa i kombination med detta, det vill säga HIV-positiv människa, något som ger ökad mänsklighet och igenkänningsfaktor. Detta kan ställas i kontrast till hur man distanserar sig från "HIV-män", som mer sällan beskrivs som människor.

Benämningen HIV-smittad och sammanskrivningar med "HIV" i kombination med exempelvis kön eller yrke, är vanligt förekommande i rättsfallsgenren. Några exempel är "Skånsk hiv-man döms till fängelsestraff" (Artikel 71), "Hiv-smittad rymling omhändertogs" (Artikel 36), "Karolinska vill ha hivläkare kvar" (Artikel 7). 34 av 71 artiklar har rubriker som sammanskriver HIV på detta sätt och 12 av dessa 34 innehåller specifikt sammanskrivningen "Hiv-man". 11 av 12 rubriker som innefattar benämningen "Hiv-man" återfinns i kvällstidningarna. Dessa benämningar och sammanskrivningar återfinns ofta i negativa sammanhang då exempelvis "HIV-smittad" signalerar farlig sjukdom och smittorisk, och benämningar som "HIV-man" förminskar den HIV-positiva till sin diagnos vilket skapar mindre igenkänningsfaktor och mänsklighet. Den frekventa användningen av dessa benämningar inom rättsfallsgenren kan leda till att HIV förknippas med kriminalitet och i förlängningen ökad stigmatisering.

Benämningen HIV-man måste förstås både som ett effektivt sätt att konstruera rubriker men även ur sin historiska kontext. Språket konstruerar verkligheten, det determineras av samtida kontexter som i sin tur konstruerats av historiska kontexter (Fairclough, 2010). Under 1990-talet florerade nyheten om den så kallade "HIV-mannen" i Stockholm. I medierna beskrevs han som attraktiv och charmig men även översexuell och kontrollerande. Han anklagades för ett antal våldtäkter och för att ha utsatt över 100 kvinnor för smittorisk (Ljung, 2001; se även artikel 34; 45; 56). Benämningen "HIV-man" har en stark historisk innebörd och värdeladdning, därför kan inte tidningarnas användning av benämningen endast förstås som ett godtyckligt ordval. Benämningen bidrar till att påminna läsaren om paniken som fanns på 1990-talet. Det bidrar till stigmatisering av HIV-positiva som grupp och skapar dikotomisering mellan "vi" - friska människor och "dem"- smittobärarna. Eftersom benämningen förekommer ofta förlorar det något av sin dramatiska innebörd och får istället

en normaliserande effekt. Föreställningar om den onda HIV-mannen som medvetet smittar oss andra befästs och bidrar till att skapa splittring inom gruppen HIV-positiva (de los Reyes & Mulinari, 2005). Att sammanskrivningarna med HIV används så ofta som det gör i mediernas rubriker bidrar till att förstärka diskurser om HIV-positiva som ett hot mot den icke smittade befolkningen (Ljung, 2001).

4.3.5 Sammanfattning

I detta avsnitt har vi undersökt hur konstruktionen och framställningen av HIV-positiva kan påverka omgivningens uppfattning av kategorin. Tidningarna verkar ha ett större intresse för manliga förövare och använder ofta dramatiska beskrivningar, något som befäster bilden av ”farliga HIV-män”. I artiklarna som handlar om en kvinnlig förövare utesluts könstillhörighet i rubrikerna, vilket resulterar i att det lätt kan uppfattas som att det endast är män som smittar. I rättsfallen beskrivs HIV-positiva män ofta som farliga och översexuella. Genom att benämna de tilltalade som exempelvis “HIV-man” förminskas dessa till sin sjukdom. Brottsrubriceringen blir problematisk för kategorin HIV-positiva då den kan bidra till att skapa föreställningar om att HIV-positiva inte bara är smittobärare utan även våldsamma.

5. Slutdiskussion – Social praktik

Den tredje och sista dimensionen i Faircloughs (1992) tredimensionella angreppssätt är social praktik, som syftar till att undersöka hur diskurs som text och praktik relaterar till den yttre världen. Den sociala praktiken är relevant då den syftar till att undersöka vilka ideologiska och politiska konsekvenser framställningarna kan få för såväl kunskaps- och betydelsesystem, sociala relationer som sociala identiteter (ibid.). Vi har placerat denna tredje dimension som slutdiskussion då vi menar att den sociala praktiken blir en naturlig del av denna. För att tydligt besvara våra frågeställningar och samtidigt knyta an till den tredje dimensionen, har vi delat in vår slutdiskussion i fyra delar; *Konstruktionen av det HIV-positiva subjektet*, *Konstruktionen av HIV som socialt problem*, *Ideologiska föreställningar* och *Diskursen förändrar och förändras*.

5.1 Konstruktionen av det HIV-positiva subjektet

Den mediala rapporteringen om HIV kan beskrivas som ambivalent. Subjektspositionerna ser olika ut beroende på diskurs, i vilken identiteter konstrueras och rekonstrueras (Bergström & Boréus, 2005). Det HIV-positiva subjektet inom (av)kriminaliseringsdiskursen, och i viss mån även ansvarsdiskursen, skiljer sig markant från subjektet inom skulddiskursen eftersom skuld och ansvar fördelas olika inom diskurserna, vilket ger motstridiga subjektspositioner. Inom (av)kriminaliseringsdiskursen tillskrivs HIV-positiva en position som offer medan de inom skulddiskursen istället tillskrivs rollen som förövare.

Inom ansvarsdiskursen framställs HIV-positiva som offer för viruset såväl som för ett strukturellt förtryck. I detta fall är det samhället som tillskrivs rollen som förövare. De HIV-positiva framställs som utsatta för en marginaliserande lagstiftning som grundar sig i moralism snarare än vetenskap och beprövad erfarenhet. Tidningarna pendlar mellan att beskriva HIV-positiva människor som offer och förövare, man skriver artiklar om hur HIV-positiva stigmatiseras samtidigt som man bidrar till stigmatiseringen i andra artiklar. Även om man menar att lagstiftningen är kontraproduktiv och diskriminerande finns det i vissa artiklar en underton som är minst lika stigmatiserande. Man antyder att det kan finnas ett flertal HIV-positiva som medvetet vill smitta andra.

Det HIV-positiva subjektet konstrueras som man. I likhet med Persson och Newman (2008) har vi i vår empiri funnit att tidningarna haft ett större intresse av att rapportera om manliga förövare inom rättsfallsgenren. När tidningarna rapporterar om rättegångar konstrueras ett motsatsförhållande mellan den tilltalade och målsäganden vad gäller moral. Offren som oftast är kvinnor beskrivs som oskyldiga och värlösa medan förövaren som oftast är man tilldelas en problematisk identitet som svekfull och normavvikande. Vi menar att detta grundas i normativa föreställningar om kön och könsroller, män är aktiva och kvinnor är passiva. I flera av artiklarna som handlar om män som förövare sätts rubriker med benämningar som HIV-man, medan kön utesluts i rubriksättningarna i fallet med den kvinnliga förövaren, vilket bidrar till att stärka bilden av att det är män som sprider HIV. Denna bild förstärks ytterligare genom artiklarna som riktar kritik mot lagstiftningen, då det uteslutande förekommer intervjuer med HIV-positiva män. Inom skulddiskursen, och mer specifikt inom rättsfallsgenren, konstrueras det HIV-positiva subjektet som förövare i förhållande till den övriga befolkningen som konstrueras som potentiella offer.

Föreställningen att "vanliga människor" som inte ingår i någon riskgrupp aldrig behöver komma i kontakt med HIV (se artikel 31) skapar hårdare stigma för de människor som ingår i en riskgrupp och försvårar det HIV-preventiva arbetet. Människor inom riskgrupperna tillskrivs skulden och ansvaret för smittoöverföringen och uppfattas som farliga och ansvarslösa (Bredström, 2008). En konsekvens av att riskgrupper lyfts fram är att fokus hamnar på identiteter istället för handlingar (Galletly & Pinkerton, 2006). Trots att alla människor, oavsett om de tillhör en riskgrupp eller ej, kan komma i kontakt med HIV skapas ett "vi och dem"-förhållande. Fördelningen av identiteter skapar distans gentemot andra (Börjesson & Palmblad, 2007) och i detta fall innebär distanseringen att människor som inte tillhör någon riskgrupp upprätthåller en positiv bild av sig själva medan människor inom riskgrupperna betraktas som "svarta får" (Ufkes et al, 2012). En följd av kategoriseringarna och skapandet av riskgrupper blir att det bildas föreställningar om vilka som är "skyldiga" och "oskyldiga" smittade (Ljung, 2001). Eftersom medierna generellt haft ett större intresse av att rapportera om rättsfallen befästs den problematiska identiteten för kategorin HIV-positiva. Kategorin HIV-positiva tillskrivs en underförstådd innebörd av skuld och kriminalitet. Kategorier är dock föränderliga och förhandlade (Knutagård, 2009) och en intressant frågeställning vore hur kategorins innebörd skulle förändras av ett slopande av Smittskyddslagens informationsplikt.

5.2 Konstruktionen av HIV som socialt problem

I vår empiri konstrueras HIV som socialt problem på tre nivåer, en strukturell nivå där politik och lagstiftning står i fokus, en nivå där vi som individer står i fokus och en nivå där den enskilda HIV-positiva eller hela kategorin betraktas som problem.

I vår empiri framträder åsikten att samhällets lagar och normer bidrar till att stigmatisera HIV-positiva som grupp. Det är inte den medicinska problematiken som beskrivs som värst, utan den sociala. Detta eftersom okunskapen om HIV skapar rädsla för sjukdomen och Smittskyddslagen skapar ytterligare stigma för HIV-positiva (se artikel 18). I flertalet artiklar menar man att ansvaret för stigmatiseringen av de HIV-positiva kan läggas på samhället då det misslyckats med att informera om HIV på ett adekvat sätt och med att motverka HIV-spridningen. Alltså kan samhällets inställning till HIV-politik betraktas som orsaken till att HIV blivit ett socialt problem.

Den strukturella problematiken anses även resultera i att vi som invånare tar risker med vår hälsa och agerar oansvarigt. Forskning har visat att lagstiftning likt den svenska leder till att personer som kan ha HIV väljer att inte testa sig eftersom man inte vill kategoriseras som HIV-positiv och i förlängningen som kriminell (Poindexter & Shippyb, 2010). Detta argument förs även fram i flera av artiklarna som kritiserar lagstiftningen. Vi menar att det även i artiklarna som är kritiska mot lagstiftningen förekommer uttalanden som lyfter fram vissa kategorier som mer ansvariga än andra, framförallt män som har sex med män. I vissa artiklar om den HIV-positiva läkaren framställs han som promiskuös, något som skulle kunna kopplas till en schablonbild av den HIV-positiva homosexuella mannen (Henriksson, 1995). När medierna beskriver HIV-positiva på detta schabloniserande sätt bidrar man till att rekonstruera föreställningar om riskgrupper och kategorin HIV-positiva. Föreställningar om att det bara är en viss typ av människor som drabbas av HIV förstärks.

Genom det stora antalet artiklar som handlar om HIV-relaterade brott konstrueras de HIV-positiva som grupp som ett socialt problem, en grupp som är farlig för allmänheten (Galletly & Pinkerton, 2006; Ljung, 2001). I dessa artiklar är det inte längre de sociala strukturerna, marginaliseringen eller människors bristande ansvarstagande vad gäller säkert sex som står i fokus, utan personer med HIV som anses utsätta andra för risker, som kanske till och med vill smitta andra. I dessa artiklar förläggs skulden för HIV-överföring uteslutande på den HIV-

positiva parten trots att även den HIV-negativa avstått från att använda kondom. Med rubriker och löpsedlar som talar om "HIV-rymling" (Artikel 4; 36) och liknande konstrueras bilden av HIV-positiva som ett hot mot den friska befolkningen.

HIV kan förstås som ett socialt problem, bland annat på grund av den stigmatisering och marginalisering som följer en HIV-diagnos. Detta leder i förlängningen till ökad smittspridning då folk hellre lever i förnekelse och avstår från att testa sig än att tvingas ta ställning till en eventuell diagnos (Poindexter & Shippyb, 2010).

5.3 Ideologiska föreställningar

Fairclough (2010) skriver att kritik alltid grundar sig i normer och ideologiska föreställningar. Vi har observerat fyra huvudsakliga ideologiska strömningar i samband med analysen av vår empiri; föreställningar om demokrati, vetenskap, vad som konstituerar offer och förövare samt behovet att bestraffa personer som bryter mot lagen.

En av de mer tydliga ideologiska föreställningar som vi urskiljt är den demokratiska. För att stärka argument att den svenska lagstiftningen är missriktad och kontraproduktiv anspelar man på den, i Sverige, allmänna uppfattningen att demokrati är att föredra framför andra statsskick och att det är en ideologi värd att sträva efter. I analysen har vi med citat illustrerat hur denna ideologiska föreställning används, genom att exempelvis påtala att den svenska lagstiftningen inskränker både på de HIV-positivas frihet och mänskliga rättigheter. Genom att påskina att lagstiftningen skapar ofrihet för HIV-positiva utan att minska smittspridningen, försöker man konstruera känslan och åsikten att lagstiftningen är problematisk och kontraproduktiv. I flera av artiklarna belyser man att Sverige fått kritik både från UNAIDS och under Världsaidskonferensen i Washington. Även detta slår mot den kollektiva självbilden av Sverige som ett demokratiskt och jämställt land där förtryckande lagstiftningar inte förekommer. Detsamma gäller för kritiken som riktas mot rättssäkerheten för HIV-positiva. Att Sverige inte skulle vara rättssäkert kan också förstås som ett slag mot vår självbild som ett demokratiskt land.

Sverige är ett sekulariserat land, vi menar att vetenskapen i viss mån tagit religionens plats. När åsikten förs fram att svensk lagstiftning är ovetenskaplig eller inte följt med i

utvecklingen hotas den svenska identiteten, bilden av Sverige som ett utvecklat land där vetenskapen står till grund för beslut.

Vi anser att konstruktionen av offer och förövare i allra högsta grad är konstituerad av normer och värderingar. Den mediala konstruktionen av personerna som fallit offer för de så kallade HIV-männen kretsar kring föreställningar om den oskuldsfulla kvinnan som råkat ut för den manliga, okontrollerade sexualdriften. Trots att överföringen av HIV förekommer oftare bland män som har sex med män, väljer medierna att fokusera på de fall där en man smittat en kvinna (se Persson & Newman, 2008). I vår empiri förekommer endast två korta notiser angående en kvinna som åtalats för att ha smittat en man medan de resterande 42 artiklarna handlar om manliga förövare. Detta bidrar inte bara till att reproducera de rådande könsnormerna angående sex och sexualitet, utan även föreställningar om manliga förövare och kvinnliga offer. Förhållandet mellan olika kategoriseringar blir tydligt i konstruktionen av offer och förövare. Kategorier konstrueras alltid i förhållande till vad de inte är (Börjesson, 2003; Knutagård, 2009). Konstruktionen av förövaren är direkt avhängig på konstruktionen av offret. Mannen som haft samlag med en blind, gravid kvinna förstås som en värre förövare på grund av vem han haft samlag med snarare än sina handlingar.

En ytterligare ideologisk aspekt är viljan att straffa brottslingar. Samtidigt som man argumenterar för varför den svenska lagstiftningen är problematisk och borde ändras eller rent av slopas, förekommer ändå åsikten att man måste kunna straffa folk som sprider smittan vidare. Denna ambivalens är intressant eftersom vi anser att den försvagar (av)kriminaliseringsdiskursens anspråk på hegemoni (Fairclough, 1992).

5.4 Diskursen förändrar och förändras

I samband med samhällsförändringar och specifika händelser, som exempelvis Världsaidskonferensen i Washington, har vi kunnat urskilja förändringar inom HIV-diskursordningen. Efter Världsaidskonferensen i juli 2012 publicerades ett förhållandevis stort antal artiklar som riktade kritik mot den svenska HIV-politiken. Under samma månad släpptes Jonas Gardells (2012) första bok i romantrilogin *Torka aldrig tårar utan handskar*. Filmatiseringen av Gardells trilogi började sändas i Sveriges Television i oktober 2012, vilket ledde till ytterligare en ökning av antalet artiklar där stigmatiseringen av HIV-positiva lyfts

fram. Detta är en slutsats vi kan dra bland annat på grund av att man i flera av artiklarna hänvisar till Världsaidskonferensen och i större utsträckning Gardells serie.

Vi menar att diskursen kring HIV-positiva människor har förändrats under vår utvalda tidsperiod. I enlighet med Ljung (2001) menar vi att tidningar både reflekterar samhällsdiskurser och är del i att konstruera diskurserna. Tidningarna har under andra halvåret 2012 gett ökat utrymme för artiklar som tar upp kritik mot Smittskyddslagen, medan artiklar kring rättegångar mot HIV-positiva har minskat i antal och fått ett mer nedtonat språk där HIV inte längre framställs som "dödssmitta" eller "livsfarlig". Under 2011 och första halvåret 2012 var denna typ av artiklar mer vanligt förekommande. Artiklar som riktade kritik mot lagstiftningen eller mot hur HIV-positiva behandlas i Sverige var mer sällsynta och förekom oftast i samband med Världsaidsdagen den 1 december.

En skribent skriver att han "[...] önskar sig att de tidningar som nu hyllar tv-serien går tillbaka till sina egna arkiv och granskar hur man skrev om hiv på 80-talet" (Artikel 19). Vi menar dock att tidningarna inte behöver se så långt bak i tiden för att finna problematiska och stigmatiserande rapporteringar om HIV-positiva. Trots detta har vi kunnat skönja en brytpunkt inom HIV-diskursordningen. I samband med uppmärksammandet av Gardells bok- och TV-serie samt Världsaidskonferensen i Washington har skulddiskursens hegemonianspråk minskat till förmån för (av)kriminaliseringsdiskursen. Mediernas sätt att skriva om HIV-positiva har förändrats, både vad gäller politiska ställningstaganden för en förändrad lagstiftning men även hur man väljer att formulera sig och rapportera om HIV-relaterade brott och rättegångar. Dock kan vi inte svara på hur ihållande dessa förändringar är. Ljung (2001) menar att det mediala intresset för HIV har skiftat över åren och att det finns en gräns för hur länge medier fokuserar på en viss fråga. Vi hoppas att förändringarna i diskursordningen är tillräckligt djupgående för att bestå även när mediernas intresse svalnar. Vidare hoppas vi att förändringarna bidragit till en mer öppen diskussion om HIV.

6. Referenslista

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 2.*, [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Block, Rebecca G. (2009) Is It Just Me? Experiences of HIV-Related Stigma. *Journal of HIV/AIDS & Social Services*, 8, 1, 1–19

Bredström, Anna (2008). *Safe sex, unsafe identities: intersections of 'race', gender and sexuality in swedish HIV/AIDS policy. Diss.* Linköping : Linköpings universitet, 2008

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2.*, [rev.] uppl. Malmö: Liber

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok.* Lund: Studentlitteratur

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2007) Introduktion. I: *Diskursanalys i praktiken.*

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) 1. uppl. Malmö: Liber

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2008). *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga: kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete.* 1. uppl. Malmö: Liber

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap.* 1. uppl. Malmö: Liber

Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change.* Cambridge: Polity

Fairclough, Norman (2010). *Critical discourse analysis: the critical study of language.* London: Longman

Galletly, Carol L. & Pinkerton, Steven D.(2006) Conflicting Messages: How Criminal HIV Disclosure Laws Undermine Public Health Efforts to Control the Spread of HIV. *AIDS &*

Behavior 10, 5, s.451-461

Gardell, Jonas (2012). *Torka aldrig tårar utan handskar. 1, Kärleken*. Stockholm: Norstedt

Henriksson, Benny (1995). *Risk factor love: homosexuality, sexual interaction and HIV prevention*. Diss. Göteborg : Univ.

Hirdman, Yvonne (2004). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I: *Genushistoria: en historiografisk exposé*. Carlsson Wetterberg, Christina & Jansdotter, Anna (red.). Lund: Studentlitteratur

Karlsson, Mikael (2006). *Nätjournalistik: en explorativ fallstudie av digitala mediers karaktärsdrag på fyra svenska nyhetssajter*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2006 [Elektronisk resurs] Tillgänglig på Internet: <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=12588&postid=25737>

Knutagård, Marcus (2009). *Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2009

Ljung, Anna (2001). *Bortom oskuldens tid: en etnologisk studie av moral, trygghet och otrygghet i skuggan av hiv*. Diss. Uppsala : Univ., 2001

Lundstedt, Andreas & Blankens, Cecilia (2012). *Mitt positiva liv*. Stockholm: Norstedt

Noaks Ark "Leva med HIV" (elektronisk), Riksförbundet Noaks Arks officiella hemsida <<http://www.noaksark.org/hivpositiv/levamed.asp>> Hämtad 2012-11-02

Persson, Asha & Newman, Christy (2008) Making monsters: heterosexuality, crime and race in recent Western media coverage of HIV. *Sociology of Health & Illness* 30, 4, 632–646

Poindexter, Cynthia Cannon and Shippy, R Andrew (2010) HIV diagnosis disclosure: stigma management and stigma resistance. *Journal of gerontological social work*, 05/2010, Volume 53, Issue 4, p. 366

Rennstam, Jens & Wästerfors, David Att analysera kvalitativt material I: *Handbok i kvalitativa*

metoder. Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (Red.) 1. uppl. Malmö: Liber

SFS 2004:168. *Smittskyddslagen*. Stockholm, Justitiedepartementet

Smittskyddsinstitutet (2011) "Statistik för hivinfektion" (elektronisk)

<http://www.smittskyddsinstitutet.se/statistik/hivinfektion/?t=com&p=20049#statistics-nav>>

Hämtad 2012-11-01

Smittskyddsinstitutet (2012) "Statistik för hivinfektion" (elektronisk)

<http://www.smittskyddsinstitutet.se/statistik/hivinfektion/?t=com&p=21280#statistics-nav>>

Hämtad 2012-11-01

Stigmatisering. 2012. *Nationalencyklopedien*.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/stigmatisering/315459>, , (Hämtad 2012-12-17)

Thunberg, Karin (2010) Bortom skammen. *Sydsvenskan* 10 maj [\(elektronisk\)](#)

http://www.svd.se/kultur/bortom-skammen_4650983.svd> Hämtad 2012-11-02

Ufkes, Elze G, Otten, Sabine, van der Zee, Karen I, Giebels, Ellen (2012) Neighborhood conflicts: the role of social categorization, *International Journal of Conflict Management*, Vol. 23 Iss: 3, pp.290 - 306

UNAIDS (2008) "Policy Brief: Criminalization of HIV Transmissions" (elektronisk)

http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/dataimport/pub/basedocument/2008/20080731_jc1513_policy_criminalization_en.pdf> Hämtad den 2012-11-30

Vetenskapsrådet Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig

forskning (elektronisk) <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> Hämtad den 2012-11-01

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

7. Bilaga 1 – Tidningsartiklar

Svenska Dagbladet

1. TT (2011) Spred hiv - döms till fängelse; *Svenska Dagbladet*. 10 juni
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/spred-hiv-doms-till-fangelse_6234770.svd (Hämtad 2012-12-12)
2. (2011) Smittor kartläggs på bögklubbar; *Svenska Dagbladet*. 11 juni
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/smittor-kartlaggs-pa-bogklubbar_6236236.svd (Hämtad 2012-12-12)
3. TT (2011) Hiv-smittad man ska tvångsisoleras; *Svenska Dagbladet*. 25 juli
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/hiv-smittad-man-ska-tvangsisoleras_6345902.svd (Hämtad 2012-12-12)
4. TT; 2011; Hiv-rymling omhändertagen; *Svenska Dagbladet*. 24 augusti
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/hiv-rymling-omhandertagen_6411224.svd (Hämtad 2012-12-12)
5. TT (2012) Häktad för hivspridning får sin dom; *Svenska Dagbladet*. 23 januari
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/haktad-for-hivspridning-far-sin-dom_6789997.svd (Hämtad 2012-12-12)
6. TT (2012) Polis hämtar envisa smittspridare; *Svenska Dagbladet* 25 januari
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/polis-hamtar-envisa-smittspridare_6796205.svd (Hämtad 2012-12-12)
7. TT; 2012; Karolinska vill ha hivläkare kvar; *Svenska dagbladet*. 30 Maj
http://www.svd.se/nyheter/stockholm/karolinska-vill-ha-hivlakare-kvar_7240747.svd (Hämtad 2012-12-12)
8. Loman, Stina (2012) Dömd läkare kan bli kvar; *Svenska Dagbladet*. 29 juni
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/domd-lakare-kan-bli-kvar_7309727.svd (Hämtad 2012-12-12)
9. Rayman, Sanna (2012) Informationsplikt; *Svenska Dagbladet*. 5 juli
<http://blog.svd.se/ledarbloggen/2012/07/05/informationsplikt/> (Hämtad 2012-12-12)
10. TT (2012) Bättre vara dubbelinfekterad av hiv; *Svenska Dagbladet*. 19 juli
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/battre-vara-dubbelinfekterad-av-hiv_7356070.svd (Hämtad 2012-12-12)
11. Pehrson, Josefin (2012) Vården bryter mot lagen vid hiv-test; *Svenska Dagbladet*. 3 augusti
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/varden-bryter-mot-lagen-vid-hiv-test_7395692.svd (Hämtad 2012-12-12)

13. Malmquist, Björn & Gräntz, Stina (2012) Stora brister i det förebyggande arbetet mot hiv; *Svenska Dagbladet*. 4 augusti
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/stora-brister-i-det-forebyggande-arbetet-mot-hiv_7396010.svd (Hämtad 2012-12-12)

14. Olsson, Lova (2012) KD vill behålla karenstiden för homosexuella män; *Svenska Dagbladet*. 12 augusti
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/kd-vill-behalla-karenstiden-for-homosexuella-man_7416850.svd (Hämtad 2012-12-12)

15 Lindström, Therese (2012) Lundstedt: Skammen måste försvinna; *Svenska Dagbladet*. 28 augusti
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lundstedt-skammen-maste-forsvinna_7455752.svd
(Hämtad 2012-12-12)

16. TT (2012) Fängelse för hivsmittad man; *Svenska Dagbladet*. 13 september
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fangelse-for-hivsmittad-man_7497112.svd (Hämtad 2012-12-12)

17. Brandel, Tobias (2012) Hiv-juridik splittrar regeringen; *Svenska Dagbladet*. 29 september http://www.svd.se/nyheter/inrikes/hiv-juridik-splittrar-regeringen_7541214.svd (Hämtad 2012-12-12)

18. Brandel, Tobias (2012) Hivsmittad döms hårdare i Sverige; *Svenska Dagbladet*. 29 september http://www.svd.se/nyheter/inrikes/hivsmittad-doms-hardare-i-sverige_7538936.svd (Hämtad 2012-12-12)

19. Linde, Hans (2012) Hårda lagar skapar stigma för hiv-positiva; *Svenska Dagbladet*. 30 november
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/harda-lagar-skapar-stigma-for-hiv-positiva_7715410.svd (Hämtad 2012-12-12)

Sydsvenskan

20. TT (2011) Smittor kartläggs på bögklubbar; *Sydsvenskan*. 11 juni
<http://www.sydsvenskan.se/sverige/smittor-kartlaggs-pa-bogklubbar/> (Hämtad 2012-12-12)

21. Younes, Hanna (2011) Hivpositiv man i Malmö tvångsisoleras; *Sydsvenskan*. 25 juli
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/hivpositiv-man-i-malmo-tvangsisoleras/> (Hämtad 2012-12-12)

22. Stark, Linda (2011) Det är det absolut sista alternativet"; *Sydsvenskan*. 25 juli
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/det-ar-det-absolut-sista-alternativet/> (Hämtad 2012-12-12)

23.Forsberg, Oskar (2011) Eftersökt hiv-smittad man hittad; *Sydsvenskan*. 24 augusti
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/eftersokt-hiv-smittad-man-hittad/> (Hämtad 2012-12-12)

24. TT (2011) Hiv-smittad flydde isolering; *Sydsvenskan*. 24 augusti
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/hiv-smittad-flydde-isolering/> (Hämtad 2012-12-12)
- 25. TT (2011) "Höjt skadestånd för hiv-smitta"; *Sydsvenskan*. 24 augusti**
<http://www.sydsvenskan.se/sverige/hojt-skadestand-for-hiv-smitta/> (Hämtad 2012-12-14)
26. Oscarsson, Matias (2011) Skånska experter vill ha dansk modell av hivtest; *Sydsvenskan*.
14 november
<http://www.sydsvenskan.se/sverige/skanska-experter-vill-ha-dansk-modell-av-hivtest/>
(Hämtad 2012-12-12)
27. Younes, Hanna (2011) Hiv-smittad Malmöbo åtalas; *Sydsvenskan*. 8 december
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/hiv-smittad-malmo-bo-atalas/> (Hämtad 2012-12-12)
- 28. Younes, Hanna & El-Alawi, Hussein ; 2011; "Han nämnde inte att han var smittad"; *Sydsvenskan*. 17 december**
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/han-namnde-inte-att-han-var-smittad/> (Hämtad 2012-12-14)
- 29. Lindberg, Lasse, Månehall, Peter & Cronberg, Åsa (2012) Avkriminalisera människor med hiv; *Sydsvenskan*. 22 maj**
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/aktuella-fragor/avkriminalisera-manniskor-med-hiv/> (Hämtad 2012-12-12)
30. Ericsson, Niclas (2012) Rätten att leva med hiv; *Sydsvenskan*. 19 juli
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/signerat/ratten-att-leva-med-hiv/> (Hämtad 2012-12-12)
- 31. Ericsson, Niclas (2012) Farligt kondomfritt *Sydsvenskan*. 24 augusti**
<http://www.sydsvenskan.se/opinion/signerat/farligt-kondomfritt/> (Hämtad 2012-12-12)
- 32. Paulsson, Anders (2012) Hiv-smittad mörkade sjukdom; *Sydsvenskan*. 13 september**
<http://www.sydsvenskan.se/skane/hiv-smittad-morkade-sjukdom/> (Hämtad 2012-12-12)

Dagens Nyheter

33. Nilsson, Johan (2011) Smittor kartläggs i gaybarer; *Dagens Nyheter*. 11 juni
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/smittor-kartlaggs-pa-bogklubbar> (Hämtad 2012-12-12)
- 34. TT (2011) Hiv-man snart fri; *Dagens Nyheter*. 27 juni**
<http://www.dn.se/sthlm/hiv-man-snart-fri> (Hämtad 2012-12-12)
- 35. TT (2011) Hiv-smittad man ska tvångsisoleras; *Dagens Nyheter*. 25 juli**
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/hiv-smittad-man-ska-tvangsisoleras> (Hämtad 2012-12-12)

36. Celander, Maria & Bengtsson, Tomas (2011) Hiv-smittad rymling omhändertogs; *Dagens Nyheter*. 24 Augusti <http://www.dn.se/nyheter/sverige/hiv-smittad-flydde-isolering> (Hämtad 2012-12-12)
37. TT (2011) Tidigare tvångsisolerad nu häktad; *Dagens Nyheter*. 27 september <http://www.dn.se/nyheter/sverige/tidigare-tvångsisolerad-nu-haktad> (Hämtad 2012-12-12)
38. TT (2011) Hotade hiv-smitta sköterskor; *Dagens Nyheter*. 24 november <http://www.dn.se/nyheter/sverige/hotade-hiv-smitta-skoterskor> (Hämtad 2012-12-12)
39. Löfgren, Emma & Johansson, Linnea (2011) Krav på avkriminalisering av hivsmittspridning; *Dagens Nyheter*. 1 December <http://www.dn.se/nyheter/sverige/krav-pa-avkriminalisering-av-hivsmittspridning> (Hämtad 2012-12-12)
40. Palmkvist, Peter (2012) Dom om spridning av hivsmitta; *Dagens Nyheter*. 23 januari <http://www.dn.se/nyheter/sverige/dom-om-spridning-av-hivsmitta> (Hämtad 2012-12-12)
41. Folcker Aschan, Annika(2012) Läkare teg om hiv – kan få jobba kvar; *Dagens Nyheter*. 30 maj <http://www.dn.se/sthlm/lakare-teg-om-hiv--kan-fa-jobba-kvar> (Hämtad 2012-12-12)
42. Kjöllér, Hanne (2012) Plikt utan poäng; *Dagens Nyheter*. 25 juli <http://www.dn.se/ledare/signerat/plikt-utan-poang> (Hämtad 2012-12-12)
43. Folcker Aschan, Annika (2012) Läkare kan mista legitimation; *Dagens Nyheter*. 21 augusti <http://www.dn.se/sthlm/lakare-kan-mista-legitimation> (Hämtad 2012-12-13)
44. Lerner, Thomas (2012) Joakim har levt med hiv sedan han var tonåring; *Dagens Nyheter*. 27 augusti <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/joakim-har-levt-med-hiv-sedan-han-var-tonaring> (Hämtad 2012-12-12)

Aftonbladet

45. Alexandersson, Anna (2011) ”Hiv-mannen” kan snart gå fri; *Aftonbladet*. 27 juni <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article13236893.ab> (Hämtad 2012-12-12)
46. Ekelund, Martin (2011) Hivsmittad misstänkt för våldtäkt; *Aftonbladet*. 29 juni <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article13245130.ab> (Hämtad 2012-12-13)
47. Chaaban, Sebastian & Karlsson, Josefin (2011) Hivman gav upp före tv-sändning; *Aftonbladet*. 25 augusti <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article13526070.ab> (Hämtad 2012-12-12)
48. Hjertén, Linda (2012) Hiv-smittad man döms till fängelse; *Aftonbladet*. 25 januari <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14264504.ab> (Hämtad 2012-12-12)

49. Sohlander Cassel, Annika (2012) Hiv-smittad läkare hade oskyddat sex; *Aftonbladet*. 31 maj

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14906607.ab> (Hämtad 2012-12-12)

50. Sima, Jonna (2012) Slopa Sveriges stränga hiv-lag; *Aftonbladet*. 28 juli

<http://www.aftonbladet.se/ledare/article15177882.ab> (Hämtad 2012-12-12)

51. Nielsson, Oscar (2012) Löfven vill förändra smittskyddslagen; *Aftonbladet*. 1 augusti

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15197594.ab> (Hämtad 2012-12-12)

52. Nielson, Oscar (2012) Hon blev offer för ny hivman; *Aftonbladet*. 24 augusti

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15302089.ab> (Hämtad 2012-12-12)

53. Rissve, Emil (2012) Hiv stoppas inte av hårda lagar; *Aftonbladet*. 19 oktober

<http://www.aftonbladet.se/debatt/article15639626.ab> (Hämtad 2012-12-13)

Expressen/ Kvällsposten

54. TT (2011) Skärpt straff för hiv-våldtäkt; *Expressen*. 3 juni

<http://www.expressen.se/gt/skarpt-straff-for-hiv-valdtakt/> (Hämtad 2012-12-12)

55. TT (2011) Hiv och syfilis kartläggas på bögklubbar; *Expressen*. 11 juni

<http://www.expressen.se/nyheter/hiv-och-syfilis-kartlaggas-pa-bogklubbar/> (Hämtad 2012-12-12)

56. TT (2011) Hiv-man snart fri; *Expressen*. 27 juni

<http://www.expressen.se/nyheter/hiv-man-snart-fri/> (Hämtad 2012-12-12)

57. TT (2011) Hiv-smittad man ska tvångsisoleras; *Expressen*. 25 juli

<http://www.expressen.se/kvp/hiv-smittad-man-ska-tvangsisoleras/> (Hämtad 2012-12-12)

58. Andersson, Magnus (2011) Polis jagar hiv-man från Malmö; *Expressen*. 24 augusti

<http://www.expressen.se/kvp/polis-jagar-hiv-man-fran-malmo> (Hämtad 2012-12-12)

59. Andersson, Magnus (2011) Släkting vädjar: Ta kontakt med polisen; *Expressen*. 24 augusti

<http://www.expressen.se/kvp/slakting-vadjar-ta-kontakt-med-polisen/> (Hämtad 2012-12-12)

60. Ölander, Micke (2011) Utredningen kring misstänkt hiv-man växer; *Expressen*. 11 oktober

<http://www.expressen.se/kvp/utredningen-kring-misstankt-hiv-man-vaxer/> (Hämtad 2012-12-12)

61. Lindh, Sara (2011) Man hotade hiv-smitta sjuksköterskor; *Expressen*. 24 november

<http://www.expressen.se/gt/man-hotade-hiv-smitta-sjukskoterskor/> (Hämtad 2012-12-12)

62. Ölander, Micke (2011) Skånska hiv-mannen ska åtalas i morgon; *Expressen*. 7 december
<http://www.expressen.se/kvp/skanska-hiv-mannen-ska-atalas-i-morgon/> (Hämtad 2012-12-12)
- 63. Lindh, Sara & Ölander, Micke (2011) Skånsk hiv-man kan vara psyksjuk; *Expressen*. 8 december
<http://www.expressen.se/kvp/skansk-hiv-man-kan-vara-psyksjuk/> Hämtad 2012-12-12)**
- 64. Ölander, Micke (2011) Skånsk hiv-man lurade sin flickvän; *Expressen*. 16 december
<http://www.expressen.se/kvp/skansk-hiv-man-lurade-sin-flickvan/> (Hämtad 2012-12-12)**
65. TT (2012) Dom mot misstänkt hiv-man i morgon; *Expressen*. 23 januari
<http://www.expressen.se/kvp/dom-mot-misstankt-hiv-man-i-morgon/> (Hämtad 2012-12-12)
66. Lindh, Sara (2012) Hiv-smittad får åtta månaders fängelse; *Expressen*. 25 januari
<http://www.expressen.se/nyheter/hiv-smittad-far-atta-manaders-fangelse> (Hämtad 2012-12-12)/
- 67. Lindh, Sara (2012) Dom mot hivsmittad 20-åring överklagas; *Expressen*. 15 februari
<http://www.expressen.se/kvp/dom-mot-hivsmittad-20-aring-overklagas/> (Hämtad 2012-12-12)**
- 68. Kvällspostens ledarredaktion; 2012; Mot en bättre hiv-strategi; *Expressen*. 20 juli
<http://www.expressen.se/kvp/ledare/ledare-mot-en-battre-hiv-strategi/> (Hämtad 2012-12-12)**
69. Skarin, Anna (2012) RFSL ratar Lööfs blodgivarutspel; *Expressen*. 3 augusti
<http://www.expressen.se/nyheter/rfsl-ratar-loofs-blodgivarutspel/> (Hämtad 2012-12-12)
70. TT (2012) Hivsmittad hade sex med frun - får fängelse; *Expressen*. 13 september
<http://www.expressen.se/kvp/hivsmittad-hade-sex-med-frun---far-fangelse/> (Hämtad 2012-12-12)
- 71. Mattsson, Anna (2012) Skånsk hiv-man döms till fängelsestraff; *Expressen*. 9 november
<http://www.expressen.se/kvp/skansk-hiv-man-doms-till-fangelsestraff/>(Hämtad 2012-12-12)**